

Jaarverslag 2022

Jaar van
verbinding

Korzo

Inhouds- opgave

Voorwoord	4
Activiteiten	6
Makershuis	17
Publiek	24
Interactie met publiek	26
Organisatie	30
Werkgroepen	32
De Codes	35
Financieringsmix	36

Foto voorblad: Here We Live And Now. December 2022 in Korzo, Den Haag

Voorwoord

Jaar van verbinding

Korzo is een huis in beweging. Een toonaangevend podium en creatief producent tegelijkertijd. We werken samen met makers en partners die zich op de snijvlakken van dans begeven, nog onbekende grenzen opzoeken en met verve de kunst maken die hen en ons beweegt. Zij vinden een plek in en rond onze avontuurlijke programmering waarin we de actuele top op het gebied van dans, muziek en fysiek- en circustheater laten zien. We brengen publiek en makers samen in vernieuwende formats, omdat we nieuwsgierig zijn en ervan overtuigd zijn dat talent kan bloeien door ongewone verbindingen en een open blik. Niet voor niets is ons motto "Here to move you".

We startten dit jaar met een dicht theater (vanwege COVID-19), maar konden begin februari — onder voorwaarden — gelukkig weer open. Holland Dance Festival trapte bij ons het nieuwe en spannende jaar af.

We raakten in de loop van het jaar weer in de vertrouwde routine en startten vol overgave met een mooi, inspirerend programma van eigen makers en inkomende producties. We gingen ondertussen ook weer op tournee. Net als alle theaters was het ook voor Korzo spannend of het publiek na de pandemie weer terug zou komen.

We merkten dat we aanvankelijk geduchte concurrentie kregen, niet alleen van collega-instellingen of bijvoorbeeld de horeca, maar ook doordat potentiële bezoekers nog angst voelde voor COVID of prioriteit legde bij familie- en vriendenbezoek. Het bleek tot en net na de zomer lastig voldoende publiek in de zaal te krijgen. Wel kwam het publiek gelijk terug voor de bekende namen en wanneer er een duidelijke binding was met Den Haag of eigen makers. Ook tot voorstellingen die een lichter thema hadden, voelde het publiek zich sneller aangetrokken. Opvallend was dat in de dans en muziek veel zwaardere thema's centraal stonden en dat voorstellingen ook vaak letterlijk donker waren.

De inval en oorlog in Oekraïne en de daardoor stijgende energiekosten hadden niet alleen effect op het gebouw en de organisatie van Korzo, maar ook op het personeel, de makers en bezoekers. En dat effect is er nog steeds. We maken ons grote zorgen over onze stad, de wereld, het klimaat en de steeds groter wordende tweedeling in de samenleving. Als Korzo houden we vast aan de door ons dit jaar vastgestelde kernwaarden

— open, verbinden, eigen(heid) — en voelen we de noodzaak makers te blijven begeleiden, kunst te blijven presenteren en het gesprek te blijven voeren over hoe wij onze samenleving zien en hoe we die met elkaar willen vormgeven.

Kunst motiveert en verrast ons, kunst stelt ons in staat om ons met anderen te verbinden. En zo heeft kunst de eigenschap om steeds opnieuw van betekenis te zijn in ons leven. Ondanks de gevoelde onmacht, maar met de gedrevenheid om de elementaire waarde van kunst en cultuur te blijven delen, is Korzo dit jaar de plek geweest om elkaar te ontmoeten, mooie voorstellingen te zien, inspirerende gesprekken te voeren en vooral naar elkaar toe te bewegen.

Ondertussen probeerden we de eigen kosten zoveel mogelijk te drukken, terwijl we ook de toegangskarten en andere kosten voor het publiek en onze gasten en huurders zo laag mogelijk wilden houden. We zijn immers een huis voor de hele stad en de huiskamer voor veel kunstenaars. Daarbij trokken in het najaar de bezoekersaantallen gelukkig weer aan en was er duidelijk een stijgende lijn te zien.

Als Huis in Beweging heeft Korzo het afgelopen jaar prachtige dans, theater, circus en muziek met het publiek in Den Haag en het land gedeeld en makers stappen laten zetten in hun ontwikkeling. Maar, we hebben intern ook beweging in de organisatie gehad. Na de pandemie werd een aantal mensen alsnog ziek, vertrokken enkele collega's en was het lastig nieuwe mensen aan te trekken. Deze tijd heeft veel van de organisatie gevraagd, maar dankzij relativeringsvermogen, alertheid en zorgzaamheid vonden we richting het najaar de weg weer terug. Er was weer perspectief en dat is er nog steeds.

Dit jaarverslag is een reflectie van 2022. Het is een overzicht van waar we voor staan, onze activiteiten en onze ontwikkelingen.

Gemma Jelier
Algemeen directeur/bestuurder
Stichting Korzo

Activiteiten

De levendige mix die we presenteren bestaat uit dans in alle facetten, uit nieuwe en internationale muziek én uit theater dat uitgaat van beweging: fysiek theater en nieuw circus. We stellen een programma samen waarin de eigen makers op een natuurlijke manier instromen in een bredere context. We besteden meer aandacht aan het delen van de creatieve processen met ons publiek, we zoeken meer de crossovers, en zetten een heldere avontuurlijke lijn door in de programmering als geheel. Meerjarenplan 2021 - 2024

Programmteam

Het programma van Korzo werd samengesteld door een programmteam. Zij werkten samen en toetsten ideeën bij elkaar, bij makers, het publiek en community managers. Onder leiding van de algemeen directeur – tevens hoofd makershuis – en in samenwerking met de afdelingen educatie, marketing en productie stelden zij voor het jaar 2022 een verrassend en soms schurend programma samen.

Wisseling in het team

Met het vertrek van Joëlle Raus (als contextprogrammeur) en Daphne van Iperen (programmeur fysiek theater en circus) viel er dit jaar een gat in het programmteam. In maart 2022 werd Nitchka Wefers Bettink aangenomen als nieuwe contextprogrammeur (in combinatie met haar werkzaamheden als senior marketeer) en in november werd Mirjam Zwanenburg aangesteld als programmeur Cirque Mania voor de komende drie edities.

Op 1 december werd Nitchka benoemd tot programmacoördinator en kreeg zij een meer leidende rol in het programmteam, waarvan Marc Maris (dansprogrammeur), Shane Burmania (muziekprogrammeur), Eva de Groot (educatie), Gemma Jelier (hoofd makershuis) en Mirjam Zwanenburg (Cirque Mania) deel uitmaken. De vacature voor de programmeur fysiek theater is begin 2023 uitgezet.

Inda Dans Festival (IDF)

Ook de biënnale – India Dans Festival – maakt onderdeel uit van de programmering van het programmteam. Leo Spreksel stelde samen met Gauri Sharma Tripathi dit jaar het festivalprogramma samen.

Ondertussen is in 2021 – met betrokkenen, externe partners en medewerkers van Korzo – gestart met verkennende gesprekken over de toekomst van het festival. Aanleiding daarvoor was niet alleen het aanstaande vertrek van Leo Spreksel, maar ook de invulling van het festival op zich. Na meer dan tien edities, leek het goed te kijken naar de inhoud, opzet en vorm van het festival en te bespreken hoe te herijken. In 2023 worden deze gesprekken vervolgd en in 2024 vindt de laatste editie plaats met Leo als festivalprogrammeur.

Programmlijnen

De Programmlijnen die in 2021 door het programmteam ontwikkeld waren, brachten helderheid in de organisatie en mogelijkheid tot verdieping. Ze werden naar het publiek gecommuniceerd in print, een speciale brochure, en online op de Korzo website en sociale media. De lijnen bleven echter voor het publiek wat abstract. Op basis van de feedback van het publiek werden de lijnen verder vorm gegeven en werd meer ingezet op labels, zoals “language no problem” of het expliciet benoemen van de verschillende genres. Het publiek werd zo geholpen bij het ontdekken en maken van keuzes in het programma.

Parameters

Het programmteam werkt sinds 2021 aan de hand van geformuleerde parameters. Vanuit het verlangen naar meer verbinding tussen de verschillende disciplines, de rol van de makers daarbinnen en een herkenbaarheid in de programmering. Deze parameters maken het voor het programmteam gemakkelijker de kracht van meerstemmigheid in te zetten en elkaars keuze te bevragen. Ook zijn deze parameters opgesteld voor een meer transparante communicatie met makers en gezelschappen over programmeringskeuzes.

In 2022 werden de parameters met het nieuwe team opnieuw vastgesteld en gebruikt bij het ontwikkelen van programma. Elk werk dat geprogrammeerd wordt moet voldoen aan minimaal drie van de hieronder beschreven parameters. Door deze begrippen als leidraad te gebruiken bij het samenstellen van het totale programma kunnen programmeurs een transparant gesprek voeren met makers én ook elkaar onderling bevragen over keuzes. Tevens helpt dit in het balanceren van de afzonderlijke disciplines in het totale Korzo programma en positionering van Korzo ten opzichte van andere instellingen én beeldvorming voor publiek.

De voorstelling/de maker:

1. erkent het publiek. Dit is niet, per definitie hetzelfde als publieksparticipatie; Tegelijkertijd nodigt het werk de programmeurs uit helder te formuleren op welk (deel)publiek de productie gericht is en waarom;
2. draagt bij aan de meerstemmigheid van het totale programma (gender, culturele achtergrond, klasse, opleiding, lokaal/ (inter)nationaal);
3. staat midden in de wereld en is gemaakt vanuit een helder, en in de voorstelling te herkennen "waarom?";
4. is een toevoeging aan het veld door een opvallende eigen taal of authentieke manier van thema's en/of vraagstukken vertalen;
5. is bij voorkeur niet enkel bevestigend. Het zoekt eerder de uitersten op (vol esthetisch of extreem gepolijst) dan dat het de veilige route kiest;
6. begeeft zich bij voorkeur op én over de grenzen van disciplines (dans, muziek, theater en circus) en daardoor een nieuwe vorm of taal introduceert.

Naast de specifieke programmeringsparameters, was er in 2022 ook een aantal vaste pijlers waar voorstellingen binnen Korzo sowieso aan moesten voldoen. Dit zijn de standaardafspraken die de programmeurs onderling en met de rest van de organisatie hebben gemaakt

De voorstelling/de maker:

1. vertrekt vanuit beweging en onderschrijft het motto "language no problem";
2. gaat de open dialoog aan met de programmeur/curator;
3. moet tenminste 3 van de 6 vastgestelde Korzo parameters bevatten;
4. moet tot zijn recht komen in de Korzo zaal;
5. trekt in potentie 70 (betaalde) bezoekers;
6. is van een kwalitatief hoog niveau*;
7. moet financieel haalbaar zijn;
8. is bij voorkeur een première of een dernière (t.b.v. reuring in het gebouw);
9. moet een balans kennen tussen nieuwe makers/vaste bespelers.

*De voorstelling kent een goede spanningsboog/ passend ritme en is bewust en consequent gecreëerd.

Hieronder een activiteitenoverzicht met highlights uit het programma van Korzo. In de kaders staat informatie over de producties van de huismakers die onderdeel uitmaakten van de reguliere programmering in Korzo (en daarna op tournee gingen door het land en ver daarbuiten).

Jan-Febo

Na een aantal weken nog dicht te zijn vanwege COVID-19, ging Korzo weer open voor het Holland Dance Festival. Tijdens dit festival was een veelheid aan dans te zien, waarbij op 6 februari de nieuwe productie "Do you believe me yet?" van huismaker Astrid Boons in première ging.

Do you believe me yet?

De Vlaamse Astrid Boons is sinds 2016 verbonden aan Korzo en heeft zich ontwikkeld als een volstrekt op zichzelf staand talent. Uit haar zeer eigen signatuur spreekt haar fascinatie voor de diepere lagen van lichaam en geest. Hierbij zoekt ze vaak de grenzen op om het publiek (weer) bewust te laten worden van hun eigen fysieke lichaam.

"Do you believe me yet?" gaat over de mens die het vermogen heeft om zich telkens aan te passen aan een constant veranderende omgeving. Maar blijven we wel onszelf wanneer we dit doen? En voor wie doen we dit? In deze voorstelling probeert Astrid het lichaam terug te brengen naar zijn essentie; op zoek naar dat wat ons menselijk maakt. De complexiteiten, tegenstrijdigheden, kwetsbaarheden en schoonheden die hiermee gepaard gaan worden blootgelegd. "Do you believe me yet?" is een voorstelling die onder de huid kruipt en ons empathisch vermogen aanspreekt.

NRC - Francine van der Wiel
Aanstormend talent:

"Het onvermoeibare, verwrongen en wankel wroeten van lichamen, samengeklonterd of los in de ruimte, begint een beetje haar handelsmerk te worden: consequent en monomaan lijkt ze de zekerheden uit danserslichamen te bannen, om hen zonder houvast naar nieuwe vormen te laten zoeken, prachtig traag (Boons), tiggerend, grazend en loeiend (Spencer Dickhaus) of zielig in een hoekje (Spencer Theberge). Echt origineel is het concept al lang niet meer, maar het wordt met overtuiging uitgevoerd en past goed in onzekere tijden."

Het Parool - Fritz de Jong
Irritatie en mededogen blijven strijden om voorrang:

"Verwongen lichamen en een uit het lood hangend lichtkunstwerk zetten een grimmige toon in Do you believe me yet? van de Vlaamse choreograaf Astrid Boons. Een voorstelling die tegelijkertijd afstoot én intrigeert.... In haar nieuwe stuk "Do you believe me yet?" is Boons nog dieper gaan graven in de modder van de menselijke ervaring. De wortels die voor connectie zouden moeten zorgen, lijken daarbij onherstelbaar beschadigd, zodat we kijken naar drie geïsoleerde figuren die wanhopig rondkruipen in de krochten van het bestaan. ....Bij het kijken naar deze met hun existentie worstelende figuren strijden irritatie en mededogen voortdurend om voorrang. Dat Boons niet uit is op Publikums beschimpfung wordt echter tijdens het kijken al duidelijk: de maniakale en monomane betrokkenheid die de dansers tentoonspreiden past niet bij makers die alleen maar uit zijn op een relletje. Dit is menens."

Maart

De Kas

Een nieuw programmaformat is “de Kas” dat op 12 maart voor het eerst te zien was. Voor de eerste editie, nodigden de programmeurs, vanuit de eigen discipline, een talentvolle maker met een kort werk uit. Faizah Grootens (dans), Melody Nolen (circus) en Soheil Shayesteh (muziek) stonden in deze editie naast elkaar. Het programma was verrassend en succesvol en vroeg om een vervolg. “De Kas” komt dus terug waarbij de opzet iets wordt aangepast: het programmamaker biedt dan ruimte aan één maker, met een eigenzinnige stem, die vormgeeft aan een gezamenlijk gecreëerd programma.

Ward/Ward — Joy Enjoy Joy

In dialoog met Het Nationale Theater bleek dat het publiek voor het werk van Ward/Ward (Ann van den Broek) niet meer leek te groeien. Om toch het publiek te blijven enthousiasmeren voor het werk van Ann, is besloten de krachten te bundelen. “Joy Enjoy Joy” stond op 3 maart bij HNT (Theater aan het Spui), maar op financieel, kaartverkoop- en marketinggebied werden de krachten gedeeld. Hoewel de zaal van Theater aan het Spui niet optimaal gevuld was, is besloten een zelfde concept volgend jaar opnieuw te doen. Dan met de voorstelling van Ward/Ward die in Korzo het beste tot zijn recht komt. Het Nationale Theater en Korzo zullen bij deze voorstelling opnieuw samen optrekken.

Cirque Mania

Van 24 t/m 27 september vond de 13e editie van Cirque Mania plaats. De opening van het festival was de première van “House of Circus”. Korzo gaf de opdracht aan de jonge makers voor het maken van deze productie en verkocht de productie aan De Schuur en Lowlands Festival. Het publiek kwam na de première in Korzo zelf in beweging op de dansvloer tijdens de after party van House of Circus.

Circus en drag. Twee fantastische werelden die elkaar omarmen. Circusartiesten Nick van der Heyden en Gemain Charlat verkenden de kracht en de beperkingen van beide leefwerelden, lieten ze samenvloeien en zetten ze in de schijnwerpers. Ongelooflijk oprecht en fantastisch fel. De artiesten van House of Circus creëerden een avond vol prachtige personages die de spotlight pakken om

hun eigen verhaal te vertellen. Ze vormen met contemporary circus en de glamour van drag een duizelingwekkend universum dat speelt met het verschil, de evolutie en fluiditeit van gender.

Naast “House of Circus” was ook de voorstelling van Luuk Brantjes te zien. Luuk maakte de balans op tussen alleen of eenzaam zijn. Dit deed hij met een teeterboard, een soort wipplank. Normaliter doe je deze discipline met zijn tweeën maar hij deed het op een inventieve manier alleen. Daarnaast waren de voorstellingen ‘The future is not what it used to be’ van Panama Pictures en “Figment” van Nalie Miles voor het publiek te zien. Voor de professionals was er de bijeenkomst van Circuspunt, de belangenbehartiger voor het Nederlands circusveld. Jan Daems en Kolja Huneck brachten het boek ‘Glowing Coals’ uit: het resultaat van een onderzoek waarin het creatieve proces vanuit het Circus arts bachelor programma van Codarts wordt uitgelicht.

April

Spring Festival

Op 5 april stond het Spring Festival in Korzo, het oudste hedendaagse muziekfestival in Nederland. Publiek hoorde – in Den Haag – vijf

dagen lang de nieuwste muziek van de afdeling Compositie van het Koninklijk Conservatorium. Alle belangrijke ensembleprojecten kwamen tot klinken tijdens het festival. Dit jaar vond het festival voor het eerst ook plaats in Amare. De laatste jaren vonden samenwerkingsprojecten met instellingen en partijen uit het werkveld steeds meer hun weg binnen de programmering. In 2022 waren dat naast Korzo, de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten en het New European Ensemble.

KOnStruCt en Slagwerk Den Haag

Slagwerk Den Haag, het Koninklijk Conservatorium en Korzo hebben een serie onderzoeksprojecten opgezet waarin samenwerken en vernieuwing centraal staat. Tijdens KOnStruCt – op 28 april – werden nieuwe ideeën van componisten en slagwerkers uitprobeerde en gekoppeld aan een concert in

Korzo. Deze editie was dat een voorafgaand aan de concertante première van Lunch Music van Yannis Kyriakides gespeeld door Slagwerk Den Haag.

Playground

Met Playground gaf Korzo – op 30 april – opkomende Haagse artiesten in de podiumkunsten en muziek de kans hun werk te tonen aan een nieuwsgierig publiek op een professioneel podium. Deze editie vond voor de eerste keer live plaats. Korzo accepteerde – via een open call – aanvragen van artiesten in dans, circus, muziek, spoken word en fysiek theater die in staat waren een stuk te presenteren op een podium van 10 x 10 m met een maximum van 15 minuten. De jury, die bestond uit Marc Maris, Faizah Grootens, Lise Morrison, selecteerde het programma voor de avond.

Mei

Huismaker Zino Schat (Fractal Collective) draagt bij aan de evolutie van hiphop, een nog jonge cultuur uit de straat ontstaan vanuit onderdrukking. Door de deuren te openen tussen hedendaagse dans en breaking, worden vernieuwende mengvormen geboren die het slechts tegenover elkaar plaatsen van twee dansstijlen overstijgen. Een uitnodiging naar een esthetische wereld met een zowel krachtige als kwetsbare bewegingstaal die de kijker en performer verbindt.

Chasing the [Blank]

De voorstelling “Chasing the [Blank]” ging op 6 mei in Korzo in première met aansluitend een tournee. De voorstelling speelde in totaal acht keer. Helaas was dit de periode waarin het publiek nog niet met vol vertrouwen naar het theater durfde te komen. De bezoekersaantallen bleven hierdoor achter bij de schoonheid van de voorstelling.

“Chasing the [Blank]” was een productie die een lange tijdspanne in beslag nam, niet alleen door de pandemie maar ook omdat de castleden tussentijds aan andere projecten werkten. Dit gaf het project lucht om artistieke ideeën steeds te blijven onderzoeken en de nodige revisies te maken. Maar, deze lange periode bemoeilijkte ook de voortgang in het proces.

“Chasing the [Blank]” bevraagt de menselijke drang om constant op zoek te zijn. Vier individuen streven continue naar gemoedsrust, geluk en veiligheid. Door volledige overgave aan de wetenschap dat dit proces nooit zal eindigen, vragen ze zichzelf af waarom ze eigenlijk zoeken.

Theaterkrant - Jordi Ribot Thunnissen:

“Een succesvolle stap van de straat naar het toneel. Chasing the [Blank] is een prachtige voorstelling. In esthetische zin tot in de puntjes uitgewerkt, en succesvol navigerend tussen de poëtische en spectaculaire krachten van hip-hop dansstijlen zoals breaking en electro-dance in combinatie met andere (meer fluïde en slecht genoemd ‘hedendaagse’) bewegingsvormen.”

India Dans Festival #11

Na twee online edities kon het India Dans Festival van 18 mei tot en met 29 mei 2022 weer live publiek ontvangen. We openden het festival met speeches van Burgemeester van Zanen en de nieuwe Indiase Ambassadeur mevrouw Reenat Sandhu, gevolgd door een programma van de veelzijdige Britse Aakash Odedra.

Het publiek wist het festival te vinden en was blij met het programma. Naast een aantal traditionele programma's, zoals Surupa Sen (Odissie) en Kirti Ramgopal (Bharatanatyam), waren makers van eigen bodem dit jaar goed vertegenwoordigd: Shailesh Bahoran danste zijn indrukwekkende solo "Kishan", Kalpana Raghuraman maakte een bewerking van "Samarpan" en Poernima Gobardhan ging in première met haar voorstelling "Kali Mata/My Pitrs".

De verbinding tussen oost en west stond centraal tijdens het festival, aansluitend op de gevoelde behoefte om in cultuur de verbinding centraal te stellen, in plaats van de verschillen. Zo werden met het Meet the Icons programma vier baanbrekende danskunstenaresen uit de Indiase dansgeschiedenis geportretteerd, wat een serie inspirerende en verdiepende gesprekken over dans en choreografie vanuit een ander dan westers perspectief opleverde. Deze rijke portretten vormden het verdiepende kader waarbinnen het online programma

New Horizons een nieuwe generatie dansmakers presenteerde en het offline festivalprogramma een breed spectrum aan klassieke en contemporaine dans liet zien. Traditie en moderniteit vormden de sleutelbegrippen waarbinnen de voorstellingen van internationaal geliefde dansers als Aakash Odedra en Surupa Sen een boeiende samenhang vertoonden met die van makers als Bhavana Reddy en Shailesh Bahoran.

Naast het live festival was er ook een online programma te zien. De reikwijdte van het festival (voornamelijk in India en Het Verenigd Koninkrijk) werd de afgelopen jaren zodanig vergroot dat de investering om ook programma online aan te bieden meer dan de moeite waard leek. Gastcurator Gauri Sharma Tripathi programmeerde (vanuit India), in samenspraak met festivalcurator Leo Spreksel, het succesvolle en uitgebreide online programma. Opnieuw trok het online programma publiek vanuit verschillende delen van de wereld maar gaf het dit keer ook kansen aan drie jonge makers in Nederland en drie in India om speciaal voor het online programma korte dansfilms te maken ("360 degrees"). Deze werden online vertoond, waren in Korzo te zien en na het festival ook als voorprogramma bij verschillende events in India. Wat overigens minder succesvol was, waren de online lessen. De behoefte aan online lessen was, na de lockdown, begrijpelijkerwijs sterk teruggelopen.

Volkskrant - Annette Embrechts :

"Delicate, fijnzinnige dans neemt het Haagse Korzo over tijdens het India Dans Festival. Toen donderdag in het Haagse Korzo zes vlammetjes van een rituele olielamp waren ontstoken, kon de elfde editie van het India Dans Festival zowel live als online van start gaan. Altijd fascinerend om te zien hoe een delicate en fijnzinnige danssfeer tien dagen lang als een zachte walm door het gebouw waart, bevolkt door dansers en goeroes die zich via meester-gezelverhoudingen jarenlang bekwamen in een van de vele Indiase (klassieke) dansstijlen. Van bekendere stijlen als kathak en bharatanatyam, tot het in ere herstelde, oude en sierlijke Odissi-idiom of de dramatische kuchipudi-gebaren. Daarbij daagt het India Dans Festival performers graag uit buiten hun comfortzone te treden via samenwerking met makers uit dansstromingen als hiphop en moderne dans."

Juni / Juli

Carried Alive & Through van Justin de Jager

Choreograaf Justin de Jager creëerde voor Scapino Ballet Rotterdam een hypnotiserend kijkspel door het oneindig aaneenrijgen van bewegingen in "Carried Alive". In het ontwapenende "Through" — dat in opdracht van Korzo werd gemaakt — ontleedt de maker voor je ogen de ogenschijnlijke magic trick die het threaden lijkt. In zijn dans blikt Justin terug op zijn prille carrière als choreograaf: de eenzame eerste stappen, de kwetsbare experimenten, het geploeter en getwijfel, de hernieuwde inspiratie en het samenwerken. De solo mondt uit in een duet van Justin met zijn goede vriendin en jarenlange danspartner Tosca Knauf.

Rewire x Korzo

Na een uitverkocht muziekfestival in april, was Rewire – op 11 juni – terug met de volgende editie van de concertreeks "Rewire x Korzo". Deze editie bevatte het eerder aangekondigde optreden van de Berlijnse elektronische muzikant Lotic, dat destijds vanwege de Corona-beperkingen niet kon doorgaan. Lotic keerde nu terug naar Rewire om een exclusieve live show te presenteren rondom haar album "Water", begeleid door een trio blazers. Daarnaast bracht elektronisch popicoon Jessy Lanza een energieke set met materiaal van haar laatste album "All the Time".

Up & Coming Choreographers

NDT en Korzo slaan elke twee jaar de handen ineen om de ontwikkeling van jonge dansmakers te stimuleren. Voor deze editie van "Up & Coming Choreographers" kregen aanstormende makers Jermaine Spivey, Liliana Barros en Emilie Leriche de kans nieuw werk te maken. In een aantal weken werden de makers uitgedaagd te werken aan een korte productie met NDT2 dansers, geheel naar eigen invulling: van choreografie, tot decor, kostuums en licht. Dit gebeurde onder professionele begeleiding vanuit NDT (Emily Molnar) en in de intieme setting van Korzo. De voorstelling was zeven keer in Korzo te zien.

Sept

UITfestival

Ter viering van de start van het culturele seizoen organiseerde Korzo een gratis en divers openingsprogramma. Jong talent en makers die verbonden zijn aan Korzo lieten een preview van hun werk zien. Deze avond resulteerde in de ontmoeting met nieuw publiek, bijna 700 gevulde stoelen en ruim 200 verkochte kaarten voor het nieuwe seizoen.

Cirque Mania

De 14e editie van Cirque Mania begon met de try-outs van "EXO" van Camiel Corneille. EXO is een kinetisch kunstwerk, dat vertrekt vanuit het idee van de 'supermens', oftewel de maakbaarheid van de mens. Na afloop kon het publiek het kunstwerk zelf uitproberen. Tijdens het festival was er een expositie te zien van het proces van EXO. In 'De Cuyper vs. De Cuyper' van Cie Pol & Freddy zat het publiek in een kolkend sportstadion waar twee jonglerende broers het tegen elkaar op namen. Helaas kon de voorstelling "On the Move" van Tall Tales Company niet doorgaan wegens ziekte van één van de spelers. House of Circus was na het succes van maart terug en het festival werd afgesloten met de voorstelling "A Matter of Time" van TeaTime Company.

Dansclick #24 — 29 september

Het BNG Cultuurfonds reikt elk jaar de BNG Bank Dansprijs uit met als doel jong Nederlands talent een belangrijke stap voorwaarts helpen in hun carrière. De prijs omvat een tour langs Nederlandse theaters, die door Korzo geproduceerd wordt. Het programma wordt omlijst met een videoportret ter introductie van de maker en met een 'Après Danse' (een informele ontmoeting tussen publiek, makers en dansers op toneel, onder het genot van een drankje.) De 24e editie werd gewonnen door Mohamed Yusuf Boss met het stuk "LIX". Met LIX (het getal 'zes' in het Somalisch) bracht X_YUSUF_BOSS een ode aan de mens die zich niet altijd heel voelt, maar wel heel wil zijn. Vanuit de opvatting dat je geschiedenis niet iets is dat achter je ligt, maar in je is opgeslagen, verkent hij zijn bi-culturele achtergrond. Wat betekent het om als eerste generatie Somaliër op te groeien in Nederland? Wat gebeurt er als geschiedenissen elkaar ontmoeten? En niet alleen geschiedenissen, ook de danstalen van Mohamed, hiphop en de traditionele Somalische dans Jaandheer. LIX staat voor het zesde lid van Mohamed zijn gezin, zijn vader, die niet naar Nederland kon vluchten. En wat betekent opgroeien zonder vader nu Mohamed zelf twee kinderen heeft?

De tour bestond uit dertien voorstellingen, waarvan er twee (vanwege Corona) moesten worden geannuleerd.

Oktober

Cheroney Pelupessy – Keturanan

Eén van de grote successen in de programmering was dit jaar — op 8 oktober — de voorstelling Keturanan van choreograaf Cheroney Pelupessy. Deze voorstelling focuste op een aantal Molukse nakomelingen en over wat het betekent om op dit moment wortels te hebben in Indonesië, de Molukken én Nederland. Door de samenwerking met Sani Sini, hét Molukse eethuis van Den Haag, creëerden we een sfeer waar het publiek zich welkom voelde, kon genieten van heerlijk Moluks eten en de voorstelling kon ervaren. Het verkocht uit en het gevoel van herkenning was groot onder het publiek. Hierbij merkten we ook dan mensen door het lekkere eten langer bleven hangen in Korzo en met elkaar in gesprek kwamen.

Stirrr it up!

Stirrr it up! is een terugkerend programma waar je van Korzo in al haar facetten en disciplines kan genieten. Vanwege de lockdown vond in 2022 één Stirrr it up! plaats. De tweede editie — op 16 oktober — was een ode was aan het vrouwelijk lichaam. Er waren previews van voorstellingen die later in het seizoen bij Korzo stonden met dans, muziek en spoken word. Dichter Babeth Fonchi had een ode geschreven en droeg die voor. Daar omheen leidde Evita de Roodde een gesprek met de makers en het publiek over representatie van het vrouwelijk lichaam en hoe de maatschappij zich er tot verhoudt.

Première OhGirl! Antonin Rioche | 20 oktober

Huismaker Antonin Rioche ziet het podium als een doek waarop de danser zich van dichtbij ontwikkelt, onder het oog van de toeschouwer. Het lichaam wordt door de ruimte geschilderd, doorkruist door verschillende kwaliteiten en emoties van het dagelijkse leven. In oktober kwam de nieuwe productie "Oh Girl" van Antonin uit.

"OhGirl!" is een reis, een intiem stuk over angst, onrust, en de last die we op onze schouders dragen. We volgen de danseres en haar denkproces en leven in haar dromen, maar voelen ook de druk van het dagelijkse leven dat haar aan de grond nagelt, worstelend om vooruit te komen. Ze voelt zich gevangen, ze is gevangen, op zoek naar een ontsnapping, een manier om te navigeren en de golven van emotie in haar te berijden.

Vijf jaar na "OhBoy!" — met een succesvolle tour in België, Duitsland, Zwitserland, Frankrijk en eind vorig jaar in Nederland — toont Antonin Rioche nu de vrouwelijke tegenhanger "OhGirl!" Wat gebeurt er als het gordijn valt, de schijnwerpers uit gaan, de camera stopt en de deur van het appartement achter ons sluit?

Volkskrant – Annette Embrechts:

"Het beklemmende 'OhGirl!' toont knap de schaduwkanten van een dansersbestaan. Danseres Arika Yamada kronkelt op het podium knap weg onder haar eigen schaduw. Het is verraderlijk om bij virtuoze dansers te vermoeden dat ze net zo zelfverzekerd en energiek in het leven staan als hoe ze overkomen op een podium, met hun getrainde lichaam als instrument. Met weinig meer dan uitgetrapte hakken, een hemel van 24 spotjes en een kille kantinestoel doolt deze vrouw rond in haar vicieuze cirkel. Er klinkt onheilspellend gezoem. Een vrouwenstem verhaalt hoe haar energie weglekt en haar kameleontische gedrag haar dirigeert richting depressie. Yamada kronkelt knap weg onder haar eigen schaduw. Ze probeert zich aan alles te onttrekken, haar blouse, haar lipstick, haar spiegelglimlach. ...Het is te prijzen dat Rioche niet kiest voor een bevrijdend slot, al mag Yamada zich wel kort laven aan de krachtbron van Nina Simones protestlied waarin de zangeres een trots thuis vindt in haar zwarte lichaam."

November

Danslokaal 12 en 13 november in Korzo (première was tijdens de Nederlandse Dansdagen).

"DANSLOKAAL" is het jaarlijkse talentontwikkelingsproject van Conny Janssen Danst, waarbij talentvolle makers uitgenodigd worden om nieuw werk te ontwikkelen met de dansers van het Rotterdamse gezelschap. Artistiek leider Conny Janssen, een van de meest toonaangevende choreografen in Nederland, selecteert elke editie in samenwerking met Dansateliers en Korzo een bijzondere verscheidenheid aan talent. Voor DANSLOKAAL 10 waren dat Zino Schat (Korzo), Dovydas Strimaitis (Dansateliers) en Remy Tilburg (Conny Janssen Danst). De jonge makers kregen de kans om binnen de professionele context van het gezelschap te werken aan de ontwikkeling van hun eigen signatuur. Het resultaat was een verrassende dansavond met drie nieuwe werken, gemaakt voor én met de dansers van Conny Janssen Danst. De tournee vond plaats van 30 september t/m 13 november.

Volkskrant Annette Embrechts:
Sterke choreografieën bij Danslokaal ★★★★★^{1/2}

"Echt hecht is het mannenkwartet dat Danslokaal 10 afsluit. In Soma van de muzikale hiphopchoreograaf Zino Schat (33), medeoprichter van Fractal Collective, gaan hoekige kraaienvoeten over in sierlijke kraanvogelmotoriek en priemen vingers naar elkaar op stampende volksdansvoeten. Op sidderdrums probeert het viertal hun giftige mannelijkheid het zwijgen op te leggen, alsof ze zich van hun nestgeur willen ontdoen. Daarvoor moet er dan wel één eruit worden gedanst."

Première "At The Spot Where I Find Myself" Genevieve Murphy

Een multidisciplinaire muziekperformance die draait om dat wat we niet horen en zien. De voorstelling verkende het onderwerp privacy en hoe we ons identificeren met de specifieke ruimtes die ons helpen emoties los te laten, waar we bescherming zoeken en waar we in verdwijnen. Vastzittend in een positie van besluiteloosheid, wordt een vrouw zich steeds bewuster van haar lichaam in de ruimte. Ze observeert haar appartement als een verlengstuk van zichzelf en erkent tegelijkertijd de impact die het op haar handelingen heeft.

Genevieve verweefde spoken word, geluid en beeldende kunst tot een claustrofobische, verontrustende, introverte, humoristische en delicate performance. In samenwerking met de Belgische multidisciplinaire modekunstenaar Tom van der Borgh, bood dit werk een intieme blik in de wereld van de kunstenaars en op de personages die ze onderweg had ontmoet.

Het project was het resultaat van de samenwerking binnen Rizoomb (zie makershuis).

December

Here We Live And Now

In dansstad Den Haag barst het van het choreografietalent en "Here We Live And Now" is hét moment om kennis met hen te maken. Korzo en Nederlands Dans Theater (NDT) nodigen daarvoor ieder jaar drie creatieve makers uit om vanuit volledige vrijheid een korte voorstelling te maken. Dit jaar waren dat: Spencer Dickhaus, Paxton Ricketts en Faizah Grootens. De eerste twee makers verzorgden de aftrap van de avond. Beiden hebben een verbinding met het NDT als voormalig en huidig danser van het gezelschap. Dickhaus verbeeldde in zijn duet vervreemding, vervorming van tijd en botsende genres. Voor Paxton Ricketts was de iconische Dolly Parton de inspiratiebron die hij als een symbool ziet voor een universeel gevoel van nostalgie en eenvoud in steeds meer afglijdende wereld. De solo werd subliem uitgevoerd door danseres Keren Leiman. Choreografe Faizah Grootens sloot de avond af met een duet over symbiose. Faizahs bewegingsidioom vormt zich door haar Caribische roots. Dit was terug te zien in de golvende ruggengraat, die altijd aanwezig is in de Caribische dans, en de drijvende kracht was van de dansers die het publiek raakten met hun gevoelige en goed op elkaar ingespeelde duet.

Theaterkrant – Zahira Mous:

"Faizah Grootens presenteert Tanten bo 'taki, Papiaments voor 'While you're here', een gevoelige performance in co-creatie met en uitgevoerd door dansers Justin Brown en Evelien Jansen. Deze mensen hebben een vaardigheid ontwikkeld waarbij ze niet alleen fysieke dans uitstekend uit kunnen voeren, maar ook zo aanwezig zijn in hun lichaam en in hun energie dat je alleen naar hen wil kijken.... Als er een nieuwe definitie zou worden gegeven aan hedendaagse moderne dans, dan zou de titel Tanten bo 'taki eronder moeten staan."

Volkskrant Annette Embrechts, 18 december 2022
Mooi om Keren Leiman zo sterk te zien performen in deze theatrale solo ★★★★★^{1/2}

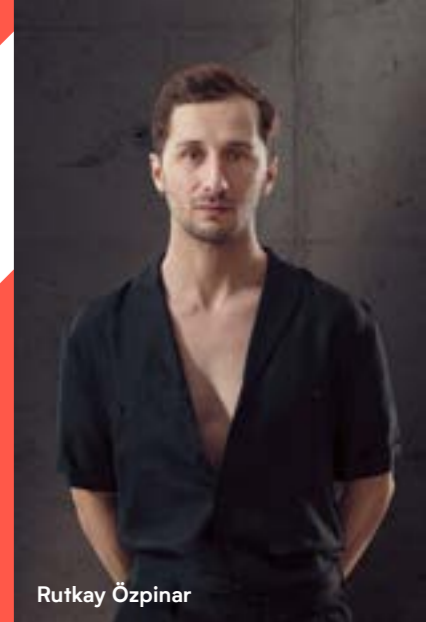
"Leiman laat met grillige motoriek zien hoe flinterdun deze gefantaseerde samenhang is. Haar ledematen die (knap gecontroleerd) alle kanten opschieten visualiseren de harde tegenstellingen die schuilgaan achter de warm bezongen Dolly-dromen. Mooi om Leiman, sinds 2018 danseres bij Nederlands Dans Theater (NDT), zo sterk te zien performen in deze theatrale solo, die het tweede deel vormt van het drieluik Here We Live and Now '22. Ricketts excelleert met deze intrigerende solo waarin Leiman haar virtuoze motoriek voortdurend zelf saboteert."

Antonin Rioche

Sarada Sarita

Rutkay Özpınar

Michael Zandl

Makershuis

Astrid Boons

Zino Schat

Conni Trommlitz

Zelfstandige en succesvolle beroepspraktijken van makers die bij Korzo vandaan komen, zijn het bewijs van de effectieve werking van Korzo als ontwikkelinstelling. Zij vergroten het werkveld en het netwerk van Korzo en haar nieuwe makers, zij helpen te bouwen aan een levendig en krachtig danswerkveld en zij verspreiden de goede naam van Korzo onder collega's wereldwijd. Sinds 2021 zijn de zes huismakers (waarvan één collectief) verbonden aan Korzo. Naast deze zes huismakers is Korzo partner in Rizoom, het netwerk voor de ondersteuning van nieuw muzikalent.

De huismakers tonen hun werk binnen het programma van Korzo, doen onderzoek en laten hun producties en ontwikkeling zien in Korzo, het land en ver daarbuiten. Deze huismakers fungeren daarbij in een voortdurende wisselwerking met een breed netwerk buiten Korzo maar ook in Korzo. Korzo bouwt aan een dakpansgewijs huis, waarbij instromende en uitstromende makers elkaar bevragen en ondersteunen, er een wisselwerking ontstaat en een dynamisch huis in beweging. Naast het maken van producties en het uitstippelen van passende trajecten, biedt Korzo makers ruimte voor het doen van onderzoek. Ruimte voor experiment en ter bevordering van de (artistieke) ontwikkeling. Vrij van prestatiedruk en vorm verdiepen de makers zich in persoonlijke vraagstukken.

Tegelijkertijd ondersteunt Korzo beginnende makers bij hun eerste stappen in het maakproces. Dat gebeurt door residenties aan te bieden, een opdracht te geven binnen één van de bestaande formats of ze te begeleiden via een nieuwe makertraject, in samenwerking met partners.

De huismakers en hun stappen in 2022

Astrid Boons maakte een nieuwe productie "Do you believe me yet?" die in februari 2022 tijdens het Holland Dance Festival in première ging en was daarna nog in zes Nederlandse theaters te zien was (zie Activiteiten).

Daarnaast startte Astrid dit jaar met "Fast Forward", een programma van het Fonds Podiumkunsten dat makers ondersteunt in hun internationale ontwikkeling. Zo werkte zij in het choreografisch centrum La Briqueterie in Parijs, waarbij de nadruk tijdens deze residentie lag op het voeren van gesprekken met uiteenlopende artiesten uit het netwerk van La Briqueterie. Met Ingrid Lorentzen, artistiek directeur van het Nationale Ballet van Noorwegen, voerde ondertussen Boons gesprekken over vrouwelijk leiderschap. Die ze ook met Eva Martinez — haar vaste coach — voerde.

In 2021 was Boons één van de winnaars van de Prijs van de Nederlandse Dansdagen (NDD) Maastricht. Die prijs gaf haar de gelegenheid om in 2022 te werken aan verschillende, losse 'Spatial Studies' die een startpunt vormden voor haar nieuw werk dat in 2023 in Korzo in première gaat. De eerste presentatie van die studies vond plaats tijdens de NDD plaats in het Bonnefantenmuseum in Maastricht.

Antonin Rioche toerde in het voorjaar van 2022 met de voorstellingen "Finally a Sign of Life!" en "OhBoy!". "OhBoy!" was geselecteerd voor het Moving Futures Festival en was daardoor acht keer in de Nederlandse theaters te zien. In het najaar van 2022 maakte Rioche een vervolg op "OhBoy!". De solo "OhGirl!" ging in oktober in première en toerde langs negen Nederlandse theaters.

Ondertussen werkte Antonin aan zijn (online) zichtbaarheid en eigen positionering en netwerk. Daarvoor voerde Antonin uitgebreide gesprekken met internationaal agent, Patrick Marin. Er volgden verschillende ontmoetingen met potentiële creatieve producers en afnemers om straks ook buiten Korzo een vervolg aan zijn eigen praktijk te kunnen geven, maar het blijft lastig iemand te vinden die voor langere tijd een verbinding aan kan gaan.

Fractal Collective (Zino Schat, Conni Trommlitz en Marieke van Dis). Het collectief werkte voor Corona goed samen, maar viel uiteindelijk dit jaar in november uit elkaar. De drie leden volgen sinds dat moment ieder een individueel pad dat Korzo blijft ondersteunen. Zino kreeg de kans werk te maken voor Danslokaal (zie Activiteiten),

Conni deed onderzoek dat in mei in Korzo werd gepresenteerd en volgde na de zomer het virtuele residentie programma van de Nederlandse Dansdagen en Marieke ontwikkelde zich op zakelijk vlak met hulp van Janneke van Stroe — hoofd productie van Korzo.

Sarada Sarita werkte verder aan haar film waarmee ze in 2021 was gestart: Q5. Net als Conni kreeg zij de kans mee te doen aan het virtuele residentie programma van de NDD.

Virtual Residencies tijdens de Nederlandse Dansdagen

Virtual Residencies, dat ooit begon als een geïmproviseerde reactie op de restricties van de COVID-19 pandemie, is inmiddels ontwikkeld tot een inspirerend R&D platform voor experimenten op het snijvlak van dans en digitale media. Tijdens de korte tijd van zijn bestaan, zorgde dit programma — een samenwerking tussen de Nederlandse Dansdagen, DansBrabant, Moving Futures en Korzo — ervoor dat een betrokken gemeenschap van makers stappen zet in dit voor hen relatief nieuwe werkveld. Drie makers krijgen de opdracht (en een bescheiden budget) een onderzoek te doen naar het werken met digitale media en daarmee een andere insteek van hun werk te onderzoeken.

Sarada Sarita deed onderzoek naar het maken van een trailer voor haar film die in 2023 uitkomt. Een bijzonder aspect waar zij zich dit onderzoek op focuste was de toevoeging van animatie aan de trailer. Het eindproduct bestond uit korte fragmenten van de film aangevuld met graphics. De trailer is begin 2023 afgemaakt en wordt gebruikt om de film in 2023 aan te kondigen.

Conni Trommlitz maakte een dansfilm naar aanleiding van de residentie die hij in mei in Korzo deed. Die residentie eindigde met een korte presentatie met twee dansers en een videoprojectie. De thematiek handelde over een persoon die obsessief de controle wil behouden en de machteloosheid die een ander daarbij voelt. De film die Conni voor de Virtual Residencies maakte was een vervolg op deze residentie: een prachtig document dat dat in 2023 naar verschillende dansfilmfestivals wordt ingestuurd.

Theaterkrant — Moos van den Broek

Sarita heeft een grote liefde voor deze vrije bewegingsstijl, die voortkomt uit het clubleven van de jaren zeventig in Los Angeles net als ook voguing. Ze draagt graag bij aan de erkenning en spreiding van de tolerante stijl, waarin de eigen inbreng van dansers te allen tijde op de voorgrond

staat. Digitaal 'choreograferen', wat betekent dat? In haar virtuele residentie werkte ze samen met illustrator Lucas Flaton en animator Jawgen. De muziekcompositie komt uit de koker van Otion; Guilherme Blinker — ook danser. Hoe maak je van een bevroren beweging — een pose — een illustratie en wat voegt het bewegende beeld van de animator er vervolgens aan toe?

Van een hele andere orde is de film van Constantin Trommlitz, die een achtergrond heeft in breakdance maar in zijn film vooral teruggrijpt naar expressieve vormen uit de moderne dans. Voor zijn film *A better son / daughter* — „radiation“ werkt hij met materiaal uit eerdere voorstellingen. Uitgangspunt van het onderzoek is de ziekte OCPD; een dwangmatige persoonlijkheidsstoornis waarin iemand voortdurend op zoek is naar orde en controle. Trommlitz is choreograaf, maar werkt ook al geruime tijd in het filmcircuit. Zijn techniek en beweging doorgaans gescheiden in zijn werk, in dit project brengt hij ze bij elkaar. Heel intuïtief, want een script is er niet.

Verder was Sarita als artistiek coach betrokken bij House of Circus waar zij de makers begeleidde bij de totstandkoming van de dansscènes.

Rutkay Özpınar deed dit jaar veel voorwerk voor zijn eerste avondvullende voorstelling, die in januari 2023 in première ging, en volgde daarvoor een uitwisselingsonderzoek met Dancelab New York. Op uitnodiging van Dancelab New York werkte Rutkay Özpınar een week aan een choreografie op afstand. Rutkay in Den Haag, de dansers in New York. De repetities vonden — besloten - via Zoom - plaats, waarbij de New Yorkse rehearsal director, los van de repetities, ook rechtstreeks met Rutkay contact had over het concept en de uitwerking daarvan.

We are so excited to have choreographer Rutkay Özpınar working in the Lab. Rutkay's Lab week is a hybrid experience in collaboration with Korzo in The Hague. Utilizing our Nexus Lab model (via Zoom), Rutkay will join from the Netherlands while our dancers participate from a studio in NYC. ..Dance Lab is so proud to welcome Rutkay into the lab and to provide these creative resources; we can't wait to see what he discovers!

Een mooi en spannend online project dat in 2023 navolging krijgt, wanneer een choreograaf in New York zal werken met de dansers van Rutkay in Den Haag. Rutkay opereert dan als de rehearsal director.

Daarnaast kreeg Rutkay de kans om in samenwerking met Korzo en Introdans een korte

productie te maken die onderdeel was van het toerende Moving Futures Festival. Met een cast van vijf dansers, die bij Introdans stage liepen, deed Rutkay onderzoek naar hedonisme en de dualiteit tussen de drang naar genot en het ontvluchten van de werkelijkheid; vluchten in plezier om de pijn niet te voelen. De werkperiode was kort en er werd een mooi resultaat bereikt waarbij de jonge dansers een andere kant van zichzelf konden laten zien en Rutkay stappen zetten in het maken van werk voor een grotere groep.

In 2021 maakte Rutkay de film “Walk in Line” met foto- en videograaf Gerrit Schreurs. De film werd in 2022 geselecteerd voor het Cinedans festival en getoond in de categorie New Dutch waar de beste Nederlandse dansfilms te zien waren.

In november startte Rutkay met zijn repetities voor “Workline” waarvoor Marc Maris met hem het concept besprak en de dramaturgie van de productie op zich nam.

Michael Zandl toerde met “Sawdust Symphony”, die in 2021 in première ging, door Nederland en de rest van Europa. Hoewel het spelen vanwege de lockdown aanvankelijk lastig was, speelde de voorstelling dit jaar uiteindelijk 34 keer nationaal en internationaal. Het was daarmee de meest vertoonde voorstelling van Korzo. In februari 2022 werkten de artiesten bovendien aan een openluchtversie van de productie dat zorgde voor meer speelmogelijkheden op locatie. Een groot succes met als kers op de taart de verkiezing als één van de beste circusvoorstellingen van 2022 door de NRC.

NRC - Elisabeth Oosterling

“..Een hoogtepunt is Sawdust Symphony van David Eisele, Kolja Huneck en Michael Zandl. Bij deze fabuleuze act, die balanceert tussen humor en poëzie, overheerst de geur van zaagsel. De performers timmeren en boren, schuren en slijpen. Theater versmelt met circus: er wordt gejongleerd met hamers, iemand staat ondersteboven in een emmer houtlijm. De voorstelling heeft een schitterend toneelbeeld en is zeer verrassend. Zo dansen spijkers als ontlukende bloemen, een kettingzaag wordt aangezwengeld. Als deze jongens hun veiligheidsbrillen tevoorschijn halen, moet je daar bij zijn.”

NRC - De beste voorstellingen van 2022 volgens NRC-recensenten (Elisabeth Oosterling)

“Hét bewijs dat circus een prominente plaats in de theaters verdient. Deze verbluffende performance, waarbij zaagsel in het rond vliegt en iemand verzuipt in een emmer lijn, vindt het midden tussen (komische) stunts en poëzie.”

Volkskrant - Annette Embrechts ★★★★★

“Het stuk Sawdust Symphony is een subliem voorbeeld van hoe beeldend, betoverend en betekenisvol hedendaags circustheater kan zijn.

Ga naar Sawdust Symphony (zaagselsymfonie) en je ziet een betoverend poëtische circustheatervoorstelling over het jongleren met ambacht en vakmanschap. Drie mannen manipuleren alles wat in een werkplaats voorhanden is: beitels, houtlijm en hamers, slijptollen, spijkers en splinters, boomstronken, planken en mokers. En natuurlijk zaagsel. Veel zaagsel.

Sawdust Symphony is een subliem voorbeeld van hoe beeldend, betoverend en betekenisvol hedendaags circustheater kan zijn. De makers vertrekken niet vanuit de adembenemende trucs alleen, maar zetten hun jarenlang getrainde vakmanschap ook in voor de verbeelding van een theatera verhaal. Hier dus over ambacht, de drang dingen te creëren en de frustratie wanneer dat uit de hand dreigt te lopen.”

Rizoom

Rizoom neemt als netwerkorganisatie een aparte positie binnen het makershuis in. Rizoom heeft als missie het aanjagen van vernieuwing in de volle breedte van de hedendaagse muziekcultuur. Kernactiviteit is het begeleiden, ontwikkelen en faciliteren van talentvolle innovatieve makers. Rizoom biedt hen de kans te onderzoeken en experimenteren. Om onder professionele begeleiding en in samenwerking met partners opnieuw vorm te geven aan de muziekpraktijk. Het programma van Genevieve Murphy (zie activiteiten) is hier een voorbeeld van.

Daarnaast werd aan acht opkomende makers ruimte gegeven voor onderzoek en ontwikkeling. Deze zogenaamde microkredieten werden door makers als grote stimulans in beginnende carrière ervaren en krijgen in 2023 een vervolg. Het tussentijds resultaat van hun werk werd tijdens een open Rizoom Atelier in Muziekgebouw van het IJ gepresenteerd.

Begeleiding

Met elke maker zijn dit jaar meerdere makersgesprekken gevoerd. Over hun plannen, ontwikkeldoelen en planningen. Die gesprekken waren met het team van Korzo onder leiding van de directeur (als hoofd van het makershuis). Naast het team van Korzo en de directeur werden de makers gekoppeld aan coaches. Deze coaches haken aan op het traject van de maker en zijn

verbonden aan de maker op verschillende momenten en op verschillende vlakken. Het kan gaan om een dramaturg voor een concrete productie of om een coach op het gebied van leiderschap of internationaal netwerken. Ook de makers die voor korte trajecten aan Korzo verbonden zijn, worden gecoacht, om daarmee de maker ook binnen een netwerk te kunnen laten opereren na hun vertrek bij Korzo. Dit “netwerk” begeleidingsmodel is uniek in het land en wordt sinds 2021 gebruikt en steeds in makersgesprekken besproken en geëvalueerd.

Coaches

Astrid Boons	Eva Martinez en Samuel Wuersten (Fast Forward)
Antonin Rioche	Patrick Marin en Loes Schakenbos
Zino Schat	Mike van Alfen (Danslokaal)
Conni Trommlitz	David Middendorp en Astrid Boons
Marieke van Dis	Janneke van Stroe
Rutkay Özpınar	Marc Maris
Sarada Sarita	Jelle Posthuma
Michael Zandl	Lucho Smit en TENT
Rizoom	Shane Burmania

Residenties

Een residentie is, letterlijk, een plaats waar iemand of iets verblijft. Binnen het culturele veld zijn residenties een tijdelijke verblijfplaats van kunstenaars om aan hun werk of signatuur te werken. Korzo biedt residenties aan makers om iets te onderzoeken of stappen in hun werkpraktijk te maken. Voor Korzo zijn residenties tegelijkertijd een kans om nieuwe perspectieven binnen te halen en af te tasten of er potentie is voor langdurige samenwerkingen.

Korzo biedt sinds 2022 residenties aan die verschillende, maar gekaderde vormen kennen. Daarbij is het startpunt van een residentie vaak een specifieke onderzoeksvraag van een maker, waarbij de invulling en (presentatie) vorm variabel zijn. Het kan gaan om vingeroefeningen in het maken, een voorstudie voor een voorstelling of een montage. De ondersteuning vanuit Korzo verschilt daarbij; van het beschikbaar stellen van een studio tot een volledige artistieke, technische en productionele samenwerking bij de ontwikkeling van nieuw werk. Er zijn in totaal vijf verschillende residentie-vormen binnen Korzo. Tegelijkertijd heeft iedere residentie een vorm van maatwerk in zich en is niet alles van

tevooren vast te leggen, maar de leidraad is helder.

XS

Er is bij makers behoefte aan een repetitiestudio om te onderzoeken. Het kan gaan om een dag, een week of een paar dagen verspreid over een specifieke periode. Korzo biedt de ruimte en vraagt niets terug. Er is ook geen openbare presentatie. Makers als Antonin Comestaz, Eric Beauchesne, David Eisele, Les Payenkes Utopia, Nathalie Miles en Luna Hallenga & Susanna Paavola maakten hier in 2022 gebruik van.

S

Er is behoefte aan repetitiestudio om te onderzoeken. Het kan gaan om een dag, een week of een paar dagen verspreid over een specifieke periode. De periode eindigt met een presentatie en een (na)gesprek. Korzo biedt ruimte, minimale technische, productionele, publicitaire ondersteuning en een gespreksleider voor het (na)gesprek. Korzo wordt getagd in een bericht/social van de maker in de periode dat hij/zij/hen in Korzo werkt.

Vege Lijf is een mime-collectief dat bestaat uit Luuk Weerts en Hali Neto. Zij deden onderzoek naar hoe individualiteit en collectiviteit een rol spelen in het dragen van bepaalde wereldse lasten. Het onderzoek werd gedeeld met het publiek tijdens een open studio in november.

M

Montage in de Korzo Studio of de Theaterzaal. Een aaneengesloten periode (meestal een week) waarbij Korzo ruimte en – zo nodig – technische en productionele (hands on) ondersteuning biedt. Vermelding van Korzo (met dank aan plus logo voor een jaar) op de creditlijst van de maker/groep die in Korzo heeft gewerkt. Bij een première in Korzo, is een nagesprek een optie. Dat organiseert Korzo in overleg met de groep.

L

Montage in de Korzo Studio of Theaterzaal. Zie M, maar dit keer is het een coproductie van Korzo. Dan biedt Korzo behalve de technische, productionele en publicitaire begeleiding ook budget. Op de creditlijst staat Korzo als coproducent vermeld (inclusief logo) gedurende de tour en mogelijke reprise tournees.

Wubkje Kuindersma is oud maker van Korzo en kreeg de opdracht nieuw werk te maken voor Another Kind of Blue (David Middendorp). Korzo ondersteunde deze makers bij het

ontwikkelen van dit nieuwe werk dat als try-out in januari 2023 te zien was in Korzo.

XL

Korzo geeft zelf de opdracht voor het maken van nieuw werk of een onderzoek. Dat kan via een open call of doordat programmeurs zelf iemand voordragen. In overleg met de directeur (als hoofd makershuis) wordt de opdracht uitgegeven. De artistieke / zakelijke / technische / publicitaire / productionele begeleiding valt onder Korzo en er is budget beschikbaar.

De productie van House of Circus (zie activiteiten) was hier een voorbeeld van.

Jonge makers en scoutingspool

In 2022 werd — via een “nieuwe makerstraject”, het ontwikkelen van nieuw werk of residenties – ook ruimte gegeven aan makers die niet in de vaste groep huismakers zat, maar wel een grote potentie hebben. Zij ontwikkelen zich als maker en tegelijkertijd start Korzo het gesprek hoe zij in de toekomst verder ondersteund kunnen en willen worden. Daarbij worden zij gekoppeld aan een coach. Voor 2022 waren dat:

Nieuwe makerstraject

Justin de Jager	Hildegard Draaijer en Droscha Gerkhov
Roshanak Morrowatian	Suzy Blok, Hildegard Draaijer en Marc Maris

Programma Here We Live And Now (zie activiteiten)

Paxton Ricketts	Marina Mascarell
Spencer Dickhaus	Eva Martinez
Faizah Grootens	Marc Maris

Residenties

Poernima Gobardhan	Leo Spreksel en Richard Kofi
House of Circus	TENT en Mike van Alfen
Vege lijf	Mirjam Zwanenburg

Invulling artistieke ontmoeting en uitwisseling Niet alleen worden makers begeleid via makersgesprekken, coaches en dramaturgen met een outside eye, voor de begeleiding van makers wordt ook gezocht in de pool van (bijna) uitgestroomde makers, zodat kennis peer to peer overgedragen kan worden. Daarnaast worden makers uitgenodigd elkaars werk en presentaties te bezoeken en erover in gesprek te gaan, niet alleen op de avond zelf maar ook overdag, bijvoorbeeld in de leefkeuken. En er worden bijeenkomsten over een specifiek thema georganiseerd, niet alleen voor en met huismakers en het personeel van Korzo, maar ook voor en met andere makers van binnen en buiten Korzo. Deze bijeenkomsten worden Korzo Salons genoemd. Daarvan vonden er dit jaar twee plaats.

Korzo Salon : Feedback I & II

Op 28 februari 2022 startte de Korzo Salon met als thema feedback. In navolging hiervan werd op 12 september 2022 een tweede Korzo Salon over dit thema georganiseerd. Een twintigtal professionals (collega's van Korzo, makers, productieleiders, dramaturgen, etc) oefenden die dagen de gevoeligheid voor de gevoeligheid van onszelf en die van anderen. In drie uur trairden ze — onder leiding van Marc Maris en Merel Heering – in gesprekken en oefeningen verschillende tools om gevoelens bij zichzelf en anderen te herkennen en vervolgens hoe deze op een manier in te zetten in het ontvangen en geven van feedback. Dit alles op een manier zodat de dialoog opent in plaats van sluit. Twee middagen vol open en kwetsbare uitwisselingen die veel nieuwe inzichten, verbindingen tussen verschillende mensen en – als altijd – nog meer stof tot nadenken opleverden.

Korzo als tussenstop — uitstroom van makers Het uitstromen van makers naar een eigen praktijk is vanzelfsprekend niet het einde van hun ontwikkeling, maar leidt een nieuwe fase in, zowel voor de maker als voor Korzo. Vanuit makersperspectief betekent dit de stap van een begeleide praktijk naar het bouwen aan een zelfstandige praktijk. In 2022 stroomde er geen maker uit, maar is wel een opzet voor een uitstroomtraject neergelegd.

Winfred Voordendag kreeg in oktober 2021 de opdracht onderzoek te doen naar de optimale uitstroom van huismakers en daarvoor met een aantal concrete aanbevelingen te komen. In maart 2022 presenteerde hij zijn rapport. De opgehaalde kennis en ervaringen vormen de basis voor het uitstroombeleid dat in 2023 verder vorm krijgt.

Productieboek

In 2022 is het Korzo productieboek afgemaakt. Hierin staan de regels die gelden binnen Korzo en wie waarvoor kan worden aangesproken. Dit productieboek bestaat naast het huisreglement dat voor het personeel van Korzo is. Het productieboek is bedoeld voor bezoekende dansers/performers en makers die langer in Korzo verblijven. Het is informatie die helderheid geeft waar binnen Korzo wat te halen is. Bijvoorbeeld over wat de openingstijden van het gebouw zijn of in welke koelkast lunch bewaard kan worden. Aan het begin van elk proces wordt het boek door de toegewezen producent aan de deelnemers gemaild en wordt in de eerste bijeenkomst door de producent aandacht gegeven aan de inhoud ervan. Naast praktische zaken, is ook opgenomen dat een veilige werkomgeving in Korzo van groot belang is, dat daarvoor een aantal gedragsregels gelden en dat er vertrouwenspersonen benoemd zijn die benaderd kunnen worden in geval van ongewenst gedrag.

Fysiotherapie

Vanaf maart kon Korzo weer ruimte vrijmaken voor fysiotherapie. Laszlo Geleng werkt — in een aparte ruimte – als fysiotherapeut (oa bij NDT) tijdens vaste spreekuren en helpt zo de onafhankelijke scène uit Den Haag. Niet alleen de dansers/performers/makers die in Korzo werken kunnen dus gebruik maken van deze spreekuren, ook dansers/performers/makers van buiten Korzo zijn welkom. Daarbij ontvangen alle klanten uiteraard een factuur van Laszlo of wordt de behandeling rechtstreeks via de verzekering vergoed.

Publiek

In 2022 openden de theaters weer en konden makers weer werk presenteren en hun publiek ontmoeten. Dat bleek geen vanzelfsprekendheid. Niet alleen omdat het publiek niet als vanzelf terugkwam naar het theater, maar ook omdat het lastig was personeel te vinden voor openstaande vacatures.

Voor Korzo gold gelukkig dat het marketingteam in maart weer compleet was maar bijna geheel nieuw. Het hoofd marketing en de senior marketeer begonnen in maart 2022, de twee medewerkers waren eind 2021 begonnen. Veel kennis moest daardoor opnieuw worden opgebouwd en het team zocht naar een stabiele basis en werkverdeling. Dat lukte in de loop van het jaar steeds beter, er kwam meer structuur in het team en er werden stappen gezet voor het bepalen van de strategie richting het bereiken van (nieuw) publiek, in afstemming met de andere afdelingen (programmering, planning, verkoop, educatie en front of house).

Het publiek van Korzo in Den Haag

Uit het nieuwe onderzoek van The Hague & Partners bleek dat Korzo binnen Den Haag nog steeds aantrekkelijk was voor een zeer divers publiek, vooral onder de Culturele Alleseters en de Klassieke Cultuurliefhebbers. De Culturele Alleseter kenmerkt zich als de allesproevende hippe stadsvogel zonder kinderen. De Klassieke Cultuurliefhebber is een fijnproevende kunstbewonderaar op leeftijd.

Een aantal andere doelgroepen, waarbij het aanbod van Korzo bovengemiddeld aantrekkelijk werd gevonden en die significant meer aanwezig zijn dan dat zij procentueel aanwezig zijn in Den Haag, waren de Kindrijke Cultuurvreter (hippe jonge ouders), de Weelderige Cultuurminnaars (welgesteld, statusgevoelig) en de Proevende Buitenwijkers (komen voor gezelligheid).

Nieuw publiek

In vergelijking met seizoen 2020/2021 zijn er twee relatief jongedoelgroepen gegroeid; De Nieuwsgierige Toekomstgrijpers en de Startende Cultuurspeurders.

Korzo heeft — in vergelijking met andere culturele instellingen in Den Haag — een zeer eigen publiek met een gruwroot bereik onder de 'jongeren' tot 35 jaar.

Publiek buiten Den Haag

Het publiek dat de producties van Korzo in het land en ver daarbuiten bezoekt is lastig te onderzoeken. Gegevens van de bezochte theaters en festivals blijven — vanwege de AVG — eigendom van de afnemer en is alleen het aantal bezoekers te zien. Met de werkgroep "Publiek in het land" wordt gewerkt aan een idee hoe dit publiek wel de verbinding met Korzo kan krijgen en Korzo meer inzicht kan krijgen in dit publiek (zie Werkgroepenoverzicht).

Digitalisering

In 2022 is enkel voor het IDF festival live-streaming gebruikt. Voorafgaand op het festival was besloten het ontwikkelde 3D platform "Studio X" offline te halen. Naar aanleiding van de gebruikersdata bleek dit kanaal onvoldoende bezocht werd en tijdrovend was om te blijven onderhouden. Daarnaast werden alternatieven aangeboden die sneller en toegankelijker werkten en hetzelfde resultaat opleverde.

Op het gebied van digitalisering lag de focus in 2022 op het verder uitwerken en verbeteren van de Korzo website en de bekende kanalen met een bestaand publiek (Youtube/Vimeo) voor video-content. Verder werden stappen gezet met Instagram en werd publiek — naast het India Dans Festival — digitaal bereikt via de virtual residencies van de Nederlandse Dansdagen.

Om het (online) publiek terig te vinden werd tijd geïnvesteerd in het ontwikkelen van een strategie om in te spelen op het nieuwe (post-corona) publieksgedrag met het doel doelgroepen opnieuw te enthousiasmeren en overtuigen Korzo (online/fysiek) te bezoeken. De systemen en kanalen werden dit jaar geoptimaliseerd waarbij toegankelijkheid (in taal en herkenbaarheid) centraal stonden.

Instagram en video

Er is dit jaar veel aandacht besteed aan de inhoud en regelmaat van posts op het voor Korzo belangrijkste social media kanaal: Instagram. Het kanaal wordt het meest bezocht door de grootste doelgroep. De strategie die hier in 2021 voor werd ontwikkeld, is in 2022 uitgewerkt en zorgde voor meer en kwalitatieve en toegankelijke content. Het aantal volgers nam met ruim 20% toe. In

2023 wordt bekeken of en hoe Facebook, TikTok, Youtube en LinkedIn verder gebruikt gaan worden door Korzo. Dit jaar werd tegelijkertijd meer ingezet publiek de ontwikkelingen van de makers van dichtbij mee te laten maken. Dat gebeurde via het posten van online video's die inzicht gaven in het maakproces, open studio's en fysieke en online presentaties (zie ook Interactie met Publiek / contextprogrammering)

Mailingen

Na een onderzoek naar de mailingen, werd besloten dat de nieuwsbrief en direct mail nog steeds gewenste en veelgebruikte communicatiemiddelen zijn. Er is gewerkt aan een strategie om de nieuwsaarde omhoog te krijgen en zo meer inschrijvingen op de e-mailmarketing te krijgen.

Interactie met publiek

educatie & contextprogrammering

Herijking educatiebeleid

Korzo kende al jaren een breed en uitgebreid educatieprogramma, maar na vijftien jaar was er de behoefte dit programma en de verschillende activiteiten tegen het licht te houden en hiermee een integrale werking van programmeren, produceren, talentontwikkeling en educatie te bevorderen.

In het voorjaar van 2022 werden een aantal ronde tafel bijeenkomsten georganiseerd met leden van het programmateam van Korzo, docenten, makers en externe professionals om een vervolg te geven aan de interne gesprekken uit 2021. Om wat meer tijd te nemen — ook vanwege COVID-19 werd besloten in seizoen 22/23 te starten met een aantal pilots. Hiermee werden eerste en zichtbare concrete stappen gezet in de vertaling van het hernieuwde educatiebeleid richting de praktijk.

Get Moving

Seizoen 2022/2023 startte met de nieuwe naam voor actieve deelname "Get Moving". Onder "Get Moving" vallen verschillende activiteiten waarbij jongeren en volwassenen letterlijk de ruimte krijgen om te bewegen. Een aantal voorbeelden:

- Voor bewegers van alle leeftijden werd in september gestart met een reeks open lessen en tweedaagse intensives van verschillende huis- en gastmakers die hun werk maken en/of tonen bij Korzo; van moderne dans, ook club- en streetstyles tot fysiek theater en circus. In de workshops ontmoeten de deelnemers elkaar en maakten zij kennis met het werk en de werkwijze van makers als Junadry Leocaria, Amira al Rawi, Kalpana, mime collectief Vegelijf en Astrid Boons.
- In de talentontwikkelingstrajecten (voorheen bekend als "Crosstown") voor jongeren van 15-25 jaar is vanaf seizoen 22/23 begonnen met projectmatiger werken. Naast het traject "Get Started" voor 'beginnende' nieuwsgierige bewegers, zijn korte trajecten gestart waarin jongeren hun bewegingstalent en beginnende makerschap verder kunnen ontdekken en ontwikkelen. In 2022 werkte Korzo daarvoor samen met makers en coaches Conni Trommlitz, Eilit Marom, Ramses Papa, Zahira Suliman en studenten van Codarts docent dans.
- In 2022 werd een vervolg gegeven aan het uitwisselingstraject met Frankfurt - Breaking Borders. Korzo, Fractal Collective (met choreograaf Conni Trommlitz) en de Duitse partner Dance in FFM werkten met jongeren aan het project. Diverse makers zoals Sjaan Flikweert en Elten Kiene (spoken word), Kathrin Gramelsberger (dans) en Esmee Begemann (fysiek theater) werden uitgenodigd om vanuit hun expertise met de jongeren te werken. De uiteindelijke voorstelling was zowel in Den Haag als Frankfurt te zien.
- Voor het educatieaanbod op scholen werd opnieuw samengewerkt met CultuurSchakel en is vanuit "Get Moving" ook direct contact gezocht met de scholen. Er is ingezet op langere lijnen en connecties met een aantal scholen. Middelbare scholen konden met leerlingen voorstellingen bezoeken. Ook waren er mogelijkheden bijbehorende workshops te organiseren in Korzo of op school. Ook werd de samenwerking binnen De Kunstroute gecontinueerd; de samenwerking tussen de Johan de Witt scholengroep (JdW) en vijf culturele instellingen: Korzo, HNT, Filmhuis, Kunstmuseum en Residentieorkest. Samen geven de instellingen vorm aan de kunsteducatielessen voor alle leerlingen

van de school. Er werd gewerkt aan meer samenwerking tussen de verschillende disciplines met onder meer een interdisciplinair project voor de bovenbouw.

Contextprogrammering

In maart startte Nitchka Wefers Bettink als de nieuwe contextprogrammeur, met als taak het verder verbreden en verdiepen van de context- en randprogrammering, het vergroten en verrijken van de dialoog met het publiek en de verbinding tussen Korzo en de maatschappij te versterken. Stirr it up! was daar een mooi voorbeeld van (zie activiteiten). Daarnaast werd ingezet op:

- Dit jaar werden 8 nagesprekken in Korzo georganiseerd. Sinds november 2022 is het format van deze gesprekken onder de loep genomen en een briefing opgesteld voor de gespreksleiders. De focus van het nagesprek is aangepast en zo vooral bij het publiek en hun ervaring gaan liggen in plaats van de kennis en ervaring van een maker. De gespreksleider (dit jaar waren dat Vincent Wijlhuizen, Dionne Verwey en Hasan Gök) heeft de taak een veilige sfeer te creëren en het publiek te begeleiden in het verwoorden en vormen van haar ervaring.
- Idealiter opent Korzo ongeveer 5 tot 10 keer per jaar de studio van een maker voor het publiek. In 2022 vonden deze open studio's zes keer plaats (Rutkay Özpınar 2x, Vege Lijf, Antonin Rioche, Justin de Jager en Conni Trommlitz). Het publiek kreeg de unieke kans een maker midden in het repetitieproces te zien. Voor het publiek een kijkje in de keuken en tegelijkertijd een mogelijkheid om vroeg in het proces je mening te geven als publiek. Het publiek heeft daarbij invloed op de creatie en leert een maker kennen en de makers leren een gesprek met hun publiek te voeren. Makers werden daarbij vanuit Korzo begeleid hoe ze het gesprek met het publiek het beste kunnen voeren.

Positionering & samenwerking

Korzo opereert in een groot netwerk van culturele en maatschappelijke partners. Korzo was dit jaar in de eigen stad, het land en ver daarbuiten zichtbaar en presenteerde zich als festival, theater en makershuis.

In de stad Den Haag opereerde Korzo dit jaar in een groot Haags netwerk van diverse scholen, met danspartners – via het Haags dansoverleg –, met collega-instellingen – via het Directie Podiumkunsten / Haags Cultuuroverleg – en in samenwerking met bijvoorbeeld Nederlands Danstheater, Rewire/Dag in de Branding of het Gnawa Festival.

“Maak kennis met Dansstad Den Haag” werd op vrijdag 13 mei door het Haags Dansoverleg in Korzo georganiseerd. Tijdens deze middag presenteerden de aangesloten organisaties zichzelf aan elkaar en aan de nieuwe raadsleden. De presentaties waren in diversiteit en in kwaliteit goed gekozen en het samen komen voelde oprecht te voldoen aan een gezamenlijke behoefte na zo'n lange tijd dat dit niet kon.

Landelijk was Korzo onder andere actief binnen het netwerk van NAPK (Nederlandse Associatie Podiumkunstenaren), Rizoom (nieuwe muziek), Moving Futures, Danslokaal (dans) en The Great Catch (circus).

Dit jaar was het eerste jaar dat de naam van Korzo's eigen circusfestival Cirque Mania de

stadsgrenzen over ging. Onder de noemer Cirque Mania powered by Korzo ging de Schuur in Haarlem een eigen weekend voor contemporary circus programmeren. De Schuur programmeerde het festival zelf, maar had daarvoor afstemming met de circusprogrammeur van Korzo.

Internationaal werd Korzo in 2022 toegelaten als lid van EDN (European Dancehouse Network). EDN is een netwerk dat bestaat uit vergelijkbare organisaties als Korzo. In samenwerking met elkaar stimuleren en financieren zij ontwikkelingen en uitwisselingen van makers. Korzo was in 2022 ook lid van IETM (Informal European Theatre Meeting). Daarnaast haalde Korzo internationale artiesten naar Nederland en stuurde een aantal makers naar het buitenland.

Voor het India Dans Festival werd dit jaar samengewerkt met een programmeur uit India. Samen met de festivalprogrammeur – Leo Spreksel – cureerde zij een gedeelte van het programma. Het samenwerken op afstand om een spannend en divers programma samen te stellen lukte wonderwel en smaakte naar meer.

Concrete samenwerkingen

Korzo heeft een vaste relatie met stadsgenoot Nederlands Danstheater. Met NDT werden “Up & Coming Choreographers” en “Here We Live And Now” gerealiseerd, net als de jaarlijkse NDT/Korzo productie. Dat was dit jaar “Oh Girl!” van

Antonin Rioche. Deze samenwerkingen kregen steeds vastere vormen en na de pandemie zijn de gesprekken over de toekomst enthousiast gestart.

Met Conny Janssen Danst en Dansateliers werd dit jaar samengewerkt voor het programma “Danslokaal” (zie activiteiten). Met de Nederlandse Dansdagen, DansBrabant en Moving Futures werkt Korzo samen voor het Virtual Residencies programma (zie makershuis). Sinds 2021 is Korzo partner van Moving Futures. Moving Futures is een initiatief van vijf talentontwikkelaars in de dans: ICK Artist Space, Dansateliers, DansBrabant, Nieuwe Oost en Grand Theatre. Het netwerk en festival fungeren als ontmoetingsplek voor makers, publiek, programmeurs en producenten. Het festival bood dit jaar naast de programmering, een rijk randprogramma, dat het publiek uitnodigde de makers op verschillende manieren te ontmoeten. Moving Futures toerde langs 10 theaters met 22 speelbeurten. Twee voorstellingen werden door Theater LUX gecancelled i.v.m. personeelstekorten door Corona.

Op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe muziek is Korzo belangrijke partner in Rizoom. Naast Korzo zijn de partners binnen Rizoom: Muziekgebouw aan 't IJ, November Music, Gaudeamus, Intro In Situ, De Doelen en het Asko Schönberg ensemble.

Naast Rizoom, was Korzo dit jaar opnieuw één

van de partners van Rewire festival en vier keer per jaar van Festival Dag in de Branding waar actuele ontwikkelingen in hedendaags gecomponeerde muziek werden gepresenteerd. Ook werd samen met het Paard en Amare dit jaar opnieuw het Gnawa festival georganiseerd, het Haagse festival voor Gnawa muziek.

Op het gebied van circus, is Korzo mede-initiatiefnemer en partner van de Circuscoalitie: een nationaal samenwerkingsverband van presenterende en (co)producerende instellingen die belang hechten aan een florerend circusklimaat in Nederland. Naast Korzo bestaat het netwerk uit Circolo, TENT, Circusstad, Bijlmerparktheater, De Schuur, Fontys, Codarts, Panama Pictures, MaasTD, Deventer op Stelten en Circusbende. In 2022 is geen concrete productie uitgebracht. Naast de eerder genoemde voorbeelden van een aantal concrete samenwerkingen, werkte Korzo dit jaar op het gebied van educatie weer samen met Cultuurschakel en de Johan de Witt scholengroep via de Kunstroute. Daarnaast werkte Korzo dit jaar specifiek voor de begeleiding van een aantal nieuwe makers samen met:

- Sample Culture en DOX voor het begeleiden van Justin de Jager
- Via Zuid, ICK Artist Space, Parkstad Limburg en DOX voor het begeleiden van Roshanak Morrowatian
- Aight en NDT voor Lea Ved en de Heavy Hitters

Organisatie

Korzo als organisatie werkt met een kleine maar toegewijde vaste staf en een flexibele schil daarom heen. Zoals bij veel producerende en presenterende organisaties in de podiumkunsten, is er altijd druk op de organisatie door de combinatie van korte termijn activiteiten, middellange termijn plannen en lange termijn strategieën. Korzo prijst zich daarbij gelukkig met een mix van ervaring en jeugdig enthousiasme in haar teams en weet in het algemeen de balans in het werk te behouden. Wel is op een aantal cruciale posities in het bedrijf een wisseling van de wacht geweest, zoals bij de zakelijke leiding, de marketing en educatie. Daarbij wordt elke verandering in de personele samenstelling aangegrepen om nog eens te doordenken of de organisatie zichzelf nog beter kan organiseren, passend bij de mentaliteit van een huis in beweging.

Arbeidsmarkt

De arbeidsmarktsituatie is in 2022 aanzienlijk veranderd. Tijdens de pandemie is er onderhuids het één en ander veranderd, zo lijkt het. Doordat mensen thuis zaten, dachten ze na over hun huidige functie en hun wensen en ambities voor de toekomst. Tijdens de pandemie konden veel technici in Nederland niet aan het werk en hebben in deze beroepsgroep veel mensen de stap naar een andere baan gemaakt. Dat gold ook voor horecapersoneel dat administratief of bijvoorbeeld bij de GGD aan het werk ging en daarna niet meer teruggekeerde. Door deze ontwikkelingen moesten veel theaters dit jaar voorstellingen afgelasten. In Korzo lukte het tot nu toe nog steeds de voorstellingen wel door te laten gaan.

Hoewel de culturele sector dit jaar als werkgever niet altijd goed uit de verf kwam, werd Korzo nog steeds als aantrekkelijke werkgever ervaren. Zo is, ondanks de druk op de arbeidsmarkt die vooral in de horeca werd ervaren, een sterk Front of House team gevormd. Dat team is met nieuw elan aan de slag is gegaan onder leiding van de Coördinator Hospitality & Events die eind 2021 begon.

Wisselingen

In maart 2022 startte het nieuwe Hoofd Marketing & Communicatie, die met een team startte waarin ook een aantal recent aangetreden medewerkers zat. Dit bood het Hoofd de kans met haar team opnieuw te kijken naar de rolverdeling en tegelijkertijd naar de strategie om publiek – na de pandemie – weer naar Korzo te trekken. Dit jaar is ook de afdeling Educatie met een nieuw Hoofd en medewerker aan de slag gegaan, startend vanuit een nieuw beleid. In het Programmteam is Daphne van Iperen als programmeur fysiek theater en circus vertrokken en trad Nitchka Wefers Bettink aan als Contextprogrammeur en later als Programmacoördinator (inclusief contextprogramming). Mirjam Zwanenburg, Producent bij Korzo, neemt voorlopig de programmering van Cirque Mania voor haar rekening. Naast programmeur fysiek theater en circus was Daphne van Iperen ook zakelijk leider. Na haar vertrek zijn haar taken vanaf 1 september – als interim zakelijk leider – overgenomen door Winfred Voordendag. Eind 2022 is via het wervings- en selectiebureau “Colourful People” de werving voor een nieuwe vaste zakelijk leider gestart, die op 1 april 2023 start.

Doorstroom

De afgelopen twee jaar was er een relatief groot verloop in het personeelsbestand. In de loop van 2022 zijn de teams weer opgebouwd en eind 2022 was de organisatie weer in stabielere vaarwater. Een stabiele basis is van belang en daar wordt de komende jaren in geïnvesteerd, middels RGA gesprekken, gerichte scholing, aandacht voor personeel en organisatie en gezamenlijk plezier in een eigenzinnige programmering en het begeleiden en ontwikkelen van talentvolle makers.

Scholing

Korzo biedt het personeel graag kansen en zorgt er daarom voor dat mensen steeds kunnen blijven leren. Diverse medewerkers hebben dit jaar scholing gevolgd. In het kader van expertise ontwikkeling, duurzame inzetbaarheid of om zich te laten coachen. Voorbeelden hiervan zijn de BHV cursus, een teamtraining voor het marketing team en ICT trainingen. Een groot deel van deze opleidingen en coaching werden medegefinancierd door het Sociaal Fonds Podiumkunsten. Korzo draagt daarnaast af aan stichting Omscholing Dansers Nederland, waarmee dansers sparen voor hun omscholing na het beëindigen van hun carrière.

Ziekteverzuim

In 2022 had Korzo een groter aantal langdurig zieken, waarbij met een aantal mensen inmiddels een regeling is getroffen om uit te stromen. Tegelijkertijd werd, meer dan in 2021, Corona genoteerd als ziekmelding. Dit werd zichtbaar in een hoger kortdurend, hoger middellang durend verzuim en een hogere meldingsfrequentie

Veilige werkomgeving

In een jaar waarin een veilige werkomgeving prominent in de publieke aandacht kwam, was Korzo blij te beschikken over een interne en externe vertrouwenspersoon en goede protocollen en regelingen. Medewerkers worden

hier regelmatig op attent gemaakt. Maar, dat is natuurlijk niet voldoende. Korzo moet ervoor zorgen dat de werkvloer veilig is en doet dat onder andere door de kernwaarden (open, verbinden, eigenheid) actief uit te dragen en bezoekers, partners, gasten, makers en elkaar aan te spreken op gewenst en ongewenst gedrag.

Het traject, dat in het najaar van 2021 startte om de kernwaarden van Korzo te bepalen, heeft gezorgd voor meer openheid binnen de organisatie en voor het makkelijker bespreekbaar maken van belangrijke thema's als “jezelf kunnen zijn” en “een ander open tegemoet treden”. Tijdens de personeelsbijeenkomst op 12 april werd hier een vervolg aan gegeven door een gezamenlijke training, waarbij de ongeschreven regels en – met hulp van de werkgroep Inclusie – de kernwaardes Verbinding en Eigenheid centraal stonden.

Personeelsoverzicht

Naast onderstaand personeelsoverzicht van kantoor- en uitvoerend personeel, werkt Korzo met choreografen, componisten, dansers, dramaturgen, ontwerpers en docenten die in dienst komen of als zelfstandigen aan de slag gaan. Deze dienst- of opdrachtcontracten worden afgesloten voor de duur van een bepaalde productie en dit bestand is variabel. Deze medewerkers zijn om die reden niet in onderstaand overzicht opgenomen.

Leeftijd	Man	Vrouw	Totaal
< 24	1	6	7
25– 34	5	8	13
35– 44	5	7	12
45– 54	-	3	3
55– 64	5	5	10
> 65	-	-	-
Totaal	16	16	45

Werkgroepen

Korzo werkt sinds 2020 met verschillende werkgroepen. De werkgroepen bestaan uit medewerkers van verschillende afdelingen, aangevuld met externen indien gewenst. De werkgroepen werken een bepaalde periode aan een specifiek thema. Het bestaan van een werkgroep kan verschillen in intensiteit en duur. In 2022 waren de volgende werkgroepen actief:

- Diversiteit en Inclusie
- Internationalisering
- Duurzaamheid
- Exploring New Grounds en Creative Funding
- Interne communicatie
- Publiek in het land
- Jubileum

Werkgroep Inclusie

In 2020 is de Werkgroep Inclusie binnen Korzo gestart. De werkgroep heeft tot taak het thema diversiteit en inclusie binnen de organisatie bespreekbaar te maken en te komen tot een concreet en breed gedragen beleid. De leden van de werkgroep voeren daarvoor gesprekken met elkaar, collega's en externen. Zij voeren die gesprekken met de vier P's van de Code Diversiteit & Inclusie in hun achterhoofd en gekoppeld aan de kernwaarden van Korzo (open, verbinden, eigen(heid)).

De werkgroep heeft in 2021 aan de hand van de vier P's (programma, publiek, personeel, partners) Korzo onder de loep genomen door de P's één voor één te bespreken en van elk een SWOT te maken. Onder leiding van inclusie expert, hoogleraar en cultureel antropoloog Siela Ardjosemito-Jethoe is in 2022 een volgende stap gezet, startend vanuit de vraag: hoe kunnen we ervoor zorgen dat Korzo voor zoveel mogelijk mensen een welkome plek is? In 2022 werd de opgehaalde informatie vertaald naar concrete actiepunten die Korzo

breed (uit)gedragen konden worden. Een aantal voorbeelden:

- Samen met Siela heeft de werkgroep vorm gegeven aan een deelsessie binnen de personeelsbijeenkomst van 18 oktober waarin het gesprek over inclusiviteit de organisatie werd ingebracht.
- De werkgroep introduceerde dit jaar de aanpak om het inclusie vraagstuk vanuit plezier aan te gaan. Hiervoor is een boekenclub geïnitieerd onder collega's, die 1 a 2 keer per jaar zal plaatsvinden.
- In het RGA (resultaat gerichte afspraken) formulier dat de leidinggevenden gebruiken voor hun jaargesprekken met medewerkers zijn de kernwaarden opgenomen als bespreekpunt.
- Het spel "Remember me?" — het memory spel van het Zuidelijk Toneel rondom 28 sleutelfiguren die de wereld hebben veranderd — is als eindejaarsgeschenk aan alle medewerkers uitgedeeld.

Diversiteit of inclusie is voor Korzo geen thema, het is een voorwaarde om toekomstbestendig te kunnen opereren.

Werkgroepleden: Marc Maris (voorzitter/dansprogrammeur), Lior Zafri (balie/avond coördinator), Albert Tulling (techniek), Jeanine de Wijer (beheer), Sachi Rihal (marketing).

Werkgroep Internationalisering:

Internationaal werken zit in het DNA van Korzo en in 2020 begonnen we met nadenken over het herzien van ons internationaliseringsbeleid. Korzo herformuleerde in 2021 haar internationale beleid door de beschrijving van de eigen rol en het benoemen van vijftien Europese focussteden waar actief samenwerking en uitwisseling mee wordt gezocht. Het doel van het internationale beleid

is daarbij tweeledig: het zoeken naar duurzame samenwerkingen en wederkerigheid én ervoor zorgen dat het internationale netwerk breed in Korzo gedragen wordt.

Na het bepalen van de focussteden in 2020 en het in 2021 vaststellen van de eigen rol van Korzo als internationale producent en agent, werd in de overloop in 2022 een lange termijn planning met concrete actiepunten neergelegd. Daarbij werd gestart met een kalender waarin wordt bijgehouden welke evenementen er in de focussteden plaatsvinden en wie mogelijk welke festivals/collega's bezoekt. Dat doen niet alleen de leden van de werkgroep, maar ook het programmateam. De programmeurs verruimen hun blik door ook buiten de landsgrenzen interessante groepen en festivals te bezoeken ter verbreding van het netwerk en als impuls en inspiratie voor het eigen programma. Voor 2022 was deze kalender – vanwege Corona – nog lastig in te vullen, voor 2023 is er inmiddels meer zicht op.

In 2022 was Korzo lid van EDN en IETM (Informal European Theatre Meeting). Werkgroepleden bezochten (digitaal) een aantal bijeenkomsten die door de netwerken werden georganiseerd.

Werkgroepleden: Mirjam Zwanenburg (voorzitter/producent), Gemma Jelier (directeur), Gerard Sangrà Navarro (producent), Shane Burmania (muziekprogrammeur), Mitchell van Rooij (marketing), Patrick Marin (extern lid en internationaal agent).

Duurzaamheid

Deze werkgroep is in 2022 gestart en richt zich specifiek op het duurzamer maken van apparatuur en het gebruik van het gebouw. Hoe wordt het gebouw en de organisatie meer klimaatneutraal en welke grote en kleine stappen moeten daarvoor worden zetten? Daarbij gaat het om grote projecten (led verlichting), maar ook om kleinere acties zoals betere afvalscheiding en het gebruik van minder papier/plastic/drukwerk.

Dit jaar werkte de werkgroep aan het:

- verbeteren van de afvalscheiding: er is begonnen met het opzetten van een intern afvalscheidingsbeleid. Dit behelst onder meer de uitbreiding van de afvalscheiding, waarbij er een milieustraat in de leefkeuken is opgezet waar personeel, gasten en makers afval kunnen scheiden. Doel is zo min mogelijk verspilling.
- duurzamer inkoopbeleid (o.a. papier, printers en de inkoop van sanitaire middelen)
Wat betreft de schoonmaak is dit jaar een

schakel uit het logistiek systeem verwijderd. Daarmee is dezelfde partij die over de schoonmaak gaat nu ook verantwoordelijk voor de inkoop en aanvoer voor de benodigde middelen. Dit zorgt voor meer efficiëntie en een kleinere uitstoot.

- vervangen van TL's door LED verlichting. Hiervoor zijn in 2022 offertes aangevraagd.
- in samenwerking met de Gemeente Den Haag
  - eigenaar van het gebouw – vervangen van de CV en de realisatie van warmtepompen en nakoeling LBK's. Dit staat gepland voor seizoen 2023/2024.
  - het bespreken hoe minder eten weggegooid kan worden en het onderzoeken van mogelijkheden meer vegetarisch en veganistisch eten aan te bieden.

Werkgroepleden: Jeanine de Wijer (voorzitter/beheerder), Sanne Rosbag (inspicient), Eva de Groot (medewerker educatie), Djanomi Traxel (coördinator front of house), Joost van der Gaarden (balie/bar medewerker), Mirjam Dales (producent).

Exploring new grounds

Exploring new grounds bestaat uit drie delen – elk met een eigen werkgroep – vertrekkend vanuit de centrale vraag hoe meer reuring in het gebouw kan komen:

- Het eerste deel gaat over de manier waarop het gebouw (letterlijk) meer kan worden geopend om diverser programma neer te zetten en meer publiek te kunnen ontvangen. Met Wim van de Valk, de architect die het huidige pand ontworpen heeft, is nagedacht over het openen van ons pand naar de straat. Liefst zo dat het een niet te missen, uitnodigende plek in de Prinsestraat wordt. Café en Korzo worden één. Muren verdwijnen of worden flexibel. De stad moet over de volledige breedte van het pand (nr 42 en 44) naar binnen golven. Korzo letterlijk als Huis in Beweging en culturele hotspot van de stad. De belangrijke en warme ontmoetingsplek van Den Haag voor kunstenaars, makers, dansers, publiek, partners en personeel. In 2022 is de maquette inclusief een bijbehorende video gepresenteerd aan de leden van de commissie samenleving, is gestart met het aanmelden voor de groslijst van de Gemeente en de zoektocht naar financiering voor een haalbaarheidsstudie.

Werkgroep leden: Bas Vissers (voorzitter/hoofd techniek), Gemma Jelier (directeur), Wim Valk (architect).

— Het tweede deel gaat over hoe meer partners in het gebouw — bijvoorbeeld via de verhuur — ontvangen kunnen worden en hoe klanten/publiek in het gebouw gehouden kunnen worden. Daarvoor zijn twee trajecten georganiseerd:

- > In 2021/2022 is — samen met Barn — een klantenonderzoek gedaan, een analyse van het klantenbestand om (nieuwe) klantprofielen te bepalen en is gestart met het opstellen van een gedegen verhuurbeleid (zie ook financieringsmix).
- > In 2022 is gestart met het organiseren van hospitality trainingen voor de medewerkers front of house, vanuit de vraag hoe gasten worden ontvangen en wat nodig is voor een optimale ontvangst.

Werkgroepleden: Daphne van Iperen/Winfred Voordendag (voorzitter/zakelijke leider ai), Chantal Schouten (hoofd marketing), Djanomi Traxel (coördinator front of house).

— Het derde deel gaat over het binden van publiek/partners aan Korzo. De werkgroep startte in 2021 met het doel de huidige Korzo donateurs voor langere tijd aan Korzo te verbinden en tegelijkertijd nieuwe donateurs te werven. Daarvoor werd ook een medewerker donaties aangetrokken.

Korzo werkt voor dit traject — creative funding — samen met “Voordekunst” om te komen tot een actief, continue en inspirerend vrienden- en donateursbeleid. De eerste campagne werd eind januari 2022 uitgerold en draaide rondom Playground op 30 april 2022. In de loop van het jaar kwam het traject — door de wisselingen in de teams — stil te liggen. Met de aanstelling van een nieuwe zakelijk leider in 2023 komt er een vervolg op dit traject.

Werkgroepleden: Daphne van Iperen/Winfred Voordendag (voorzitter/zakelijk leider ai), Dirk van Zijl (medewerker donatiebeleid), Chantal Schouten (hoofd marketing), Mitchell van Rooij (medewerker marketing), Benno Vogt (administrateur).

Werkgroep Interne Communicatie (WIC)

In 2021 is door de Werkgroep Interne Communicatie (WIC) een enquête uitgezet om de effectiviteit van de interne communicatie te peilen. Aanbevelingen vanuit de WIC zijn vervolgens overgenomen en in concrete acties omgezet. In 2022 zijn stappen gezet op het vlak van interne communicatie zonder dat de werkgroep actief was. Er vonden ook wisselingen in de werkgroep

plaats, maar aan het einde van 2022 is de werkgroep opnieuw bij elkaar gekomen met het doel de enquête uit 2021 tegen het licht te houden en deze opnieuw rond de zomer van 2023 te versturen.

Werkgroepleden: Nitchka Wefers Bettink (voorzitter/senior marketing), Helen Vink (medewerker balie), Annelieke Plugge (hoofd educatie), Jevina Zhou (medewerker marketing), Benno Vogt (administrateur).

Werkgroep Publiek in het land

Deze werkgroep is in 2022 weer gestart. De werkgroep houdt zich bezig met de vraag hoe om te gaan met publiek dat de voorstellingen van Korzo in het land bezoekt en hoe de verbinding met dat publiek kan worden aangegaan.

Het idee was — maar dat is in 2022 niet gebeurd — bezoekers van een aantal steden waar Korzo regelmatig komt, meer bij Korzo in Den Haag te betrekken. Het plan was ze uit te nodigen in Den Haag tijdens repetities en een gesprek met de maker te organiseren. Met in het achterhoofd dat over een paar weken die voorstelling in hun stad te zien is. Zo krijgt het publiek meer inzicht in wat Korzo doet en in het maakproces en kunnen we deze bezoekers tot ambassadeurs in het land maken. Vanwege de COVID-19 pandemie heeft dit traject stil geleeden. Eind 2022 startte de werkgroep weer op en heeft de werkgroep plannen gemaakt concrete invulling aan dit traject te geven richting richting CaDance (mei 2023).

Werkgroepleden: Leonie Gerrits (voorzitter/coördinator planning en verkoop), Chantal Schouten (hoofd marketing), Marc Maris (dansprogrammeur), Gemma Jelier (directeur).

Werkgroep Jubileum

In februari 2024 bestaat Korzo 40 jaar. Dat moet natuurlijk gevierd worden. De werkgroep Jubileum is daarom dit jaar gestart met een eerste brainstorm over een mogelijk programma.

Werkgroepleden: Shane Burmania (voorzitter/muziekprogrammeur), Chantal Schouten (hoofd marketing), Nitchka Wefers Bettink (programma coördinator), Bas Vissers (hoofd techniek), Janneke van Stroe (hoofd productie), Gemma Jelier (directeur).

De Codes

Korzo onderschrijft de Codes Fair Practice/Fair Pay, Cultural Governance Code Cultuur en de Code Diversiteit en Inclusie en volgt de Cao Toneel en Dans. Het principe “Pas toe en leg uit” is via de eerdere hoofdstukken inzichtelijk gemaakt.

Raad van Toezicht (RvT)

De Directeur/Bestuurder functioneert met een Raad van Toezicht (RvT) waarmee een jaarlijks vergaderrooster met te behandelen punten is afgesproken. De RvT kwam dit jaar vijf keer bijeen, waarvan één keer zonder Directeur/Bestuurder. In die vergadering besprak de RvT het eigen functioneren. Naar aanleiding van de uitkomsten van deze zelfevaluatie bekijkt de RvT de komende tijd hoe vanuit een strategische agenda nog beter invulling kan worden gegeven aan de rol van toezichthouder. De Governance Code Cultuur staat daarbij bij de leden goed op het netvlies en is van waaruit stevast wordt gewerkt. Daarnaast is tijdens de vergadering waarin het jaarplan en de jaarbegroting 2023 werden behandeld, gesproken over de Fair Practice Code.

De RvT bestond dit jaar uit acht leden: Diebrichje Brands (voorzitter), Derrick Brown, Marja Molewijk. Erwin Nijssse, Marinke van Riet, Noraly Soedito en Barbara Zwezerijnen. Nora Ledrhem was een jaar lang als ATANA-trainee verbonden aan de RvT. Dit ATANA-traineeship was door Binoq Atana — in samenwerking met de Gemeente Den Haag — opgezet.

Met het programma “Divers en Inclusief aan de Top” bood Binoq Atana culturele instellingen gedurende een jaar een leerplek aan binnen het Bestuur of Raad van Toezicht. Tegelijkertijd

werd het zittende Bestuur of Raad van Toezicht getraind op inclusief leiderschap en werd gezamenlijk gewerkt aan concrete actiepunten voor de organisatie. Korzo was één van de acht Haagse cultuurinstellingen die deelnam aan dit programma ATANA Divers en Inclusief aan de Top en werkte Korzo op deze manier enerzijds aan het diverser en inclusiever maken van de eigen organisatie en droeg het anderzijds bij aan het creëren van een cultureel diverse pool van nieuwe bestuurders/ toezichthouders waaruit Korzo in de toekomst kan putten.

In 2018 is het Bestuurs -/RvT-reglement en is de Bestuurs/Personeelsvertegenwoordiging (PVT) — overeenkomst vastgesteld. De mandatering is vastgesteld en er vinden vastgelegde resultaatgerichte gesprekken plaats tussen Directeur/Bestuurder en de RvT en tussen leidinggevenden en hun medewerkers.

Personeelsvertegenwoordiging (PvT)

De PVT heeft als doel met de Directeur/Bestuurder dossiers te bespreken die een groot deel van het personeel aangaan. De PVT heeft daarbij een signaal- en adviesfunctie en verleent op een aantal dossiers akkoord voor ze kunnen worden uitgevoerd. In het afgelopen jaar bestond de PVT uit vijf leden. Het overleg met de Directeur/Bestuurder vond vier keer plaats, waarbij de PVT ook één keer aanschoof bij de RvT vergadering waarin het jaarplan 2023 werd besproken.

De PvT bestond in 2022 uit: Leonie Gerrits (voorzitter), Albert Tulling, Hasan Gök (tot 1 maart), Annelieke Plugge, Karin Lems (tot 1 mei), Jeanine de Wijer (vanaf 1 mei).

Financierings- mix

Naast de meerjarige subsidies van de gemeente Den Haag, het Ministerie van OCW en het Fonds Podiumkunsten, zijn de activiteiten van Korzo in het jaar 2022 mede mogelijk gemaakt door (private) fondsen: Fonds1818, Fonds Cultuurparticipatie, BNG Cultuurfonds, CultuurSchakel, Stichting Zabawas, VSBfonds en de Kylián Foundation.

Daarnaast verkoopt Korzo eigen producties aan theaters in het land en ontvangt hiervoor uitkoopsommen. Inkomsten komen ook binnen via de kaartverkoop voor het programma dat we online deden en voor het programma in ons eigen theater. Bij het programma in het eigen theater ontvangen we ook inkomsten via de horeca. En normaal gesproken ook via de verhuur.

Verhuurbeleid

Korzo huisvest naast het eigen theater ook twee vaste andere organisaties in het pand. Zo huurt Holland Dance Festival kantooruimte op de zolder van de Prinsestraat 42 en wordt de horecagelegenheid aan de Prinsestraat 44 verhuurd.

Verhuur is geen kerntaak van Korzo, maar wel een zeer gewenste neventaak. De huuropbrengsten zijn een belangrijk onderdeel van de eigen inkomsten, noodzakelijk voor de exploitatie en essentieel onderdeel van het ondernemerschap van Korzo. De huurders én hun bezoekers zijn zeer belangrijk voor het netwerk van Korzo, vaak stakeholders die we op andere momenten weer tegenkomen en mee samenwerken en tot slot is er de hoop en verwachting dat door verhuringen meer potentiële bezoekers met Korzo in aanraking komen. Zo werken we aan onze uitstraling als gastvrij en avontuurlijk theater.

Externe verhuur is onderdeel van het takenpakket van de Coördinator Hospitality & Events. Het gebruik van de ruimtes voor eigen programmering, voor eigen producties en voor verhuur aan vaste huurders als HDF en Bouzy is bij verschillende functies belegd. Per 2023 heeft HDF helaas aangegeven zijn kantoren te verhuizen naar Amare.

In 2019 is advies gevraagd aan een verhuurexpert (Nik Staakman) waarop in 2022 een vervolgtraject startte met strategisch bureau De Barn, die het verhuurbeleid van Korzo onder de loep nam. Gedurende het traject met de Barn is gewerkt aan het interne draagvlak voor de verhuur. Mede hierdoor en door professionalisering van de afdeling FOH is er meer gevoel bij externe verhuur, maar goede afstemming én goede communicatie blijven belangrijk om dit draagvlak te behouden. Met de actualisatie van het verhuurbeleid is gewerkt aan het optimaliseren van de processen, het delen van de doelen met elkaar en het wegnemen van eventuele belemmeringen om tot succesvolle verhuur te komen.

Naast de twee structurele huurders van Korzo, worden ruimtes in het gebouw verhuurd aan voor presentaties, vergaderingen en andere bijeenkomsten, waaronder en aantal grote verhuringen, zoals het Lonneke van Leth Zomerkamp, De Dutch Don't Dance Division en het Crossing Border Festival.

Toelichting op het resultaat

De totale baten over 2022 bedroegen € 4.089.523,- Het jaar werd afgesloten met een positief exploitatie resultaat van € 254.307,- waar een negatief resultaat van € 229.896,- begroot was. Dit verdient enige toelichting.

Achtergrond is dat in voorgaande jaren in afwijking van RJ 640 een verplichting werd opgenomen voor nog niet uitgevoerde producties. Aangezien de feitelijke verplichting pas in het volgend boekjaar ontstaat werd door het opnemen van deze verplichting niet voldaan aan RJ 640. In 2022 zijn de nog te maken kosten voor begrote producties uit de bestemming van het resultaat gehaald en via de bestemming toegevoegd aan de bestemmingsreserve producties.

Voortaan wordt het geld voor de nog uit te voeren producties gereserveerd in het eigen vermogen en worden de uiteindelijke bestedingen in een volgend boekjaar aan deze reserve, via de bestemming van het resultaat, onttrokken aan deze bestemmingsreserve. Hiermee wordt voldaan aan de regels van RJ 640. De vergelijkende cijfers 2021 zijn aan deze systematiek aangepast.

Op onderdelen zijn er relevante verschillen ten opzichte van de begroting. De eigen directe en indirecte inkomsten zijn fors gestegen ten opzichte van de (conservatieve) begroting, maar ook de steun uit Corona gelden was hoger dan verwacht. Met deze steun is net als in eerdere jaren het werk van talentvolle makers gesteund waardoor ook de activiteitenlasten, zowel personeel als materieel, aanzienlijk hoger waren dan begroot.

De materiële en personele beheerslasten liggen vrijwel exact op het begrote niveau, ondanks enkele langdurig zieken in 2022. Zowel de personeelslasten als de inkomsten vanuit de ziekteverzuimverzekering zijn hierdoor hoger dan begroot.

De energiekosten zijn in 2022 al flink gestegen van een 47K naar 71K. Door een gefixeerde gasprijs, maar een flexibel elektriciteitscontract (gekoppeld aan de gasprijs) zal deze post in 2023 waarschijnlijk nog verder stijgen. Per 2022 is de overstap gemaakt naar het Nieuwe Werken, waarmee de kantoorindeling flexibeler wordt en de verschillende teams meer mengen op kantoor. Het werken is ook meer van tijd en plaats onafhankelijk gemaakt door de overstap naar MS Office 365 en een aantal recente applicaties voor o.a. contractverwerking.

In de voorbije jaren waren er relatief hoge kosten in verband met negatieve rente. Daarvan lijkt het einde in zicht nu de rentestanden weer stijgen. Wel heeft de hoge inflatie een lange termijn effect op gestegen kosten van de producties maar ook van de CAO lonen. Een passende indexatie vanuit de subsidiënten is meer dan ooit noodzakelijk. In dat kader is het goed te

melden dat het bezwaar tegen de generieke subsidieverlaging van 1,5% door de Gemeente Den Haag nog steeds loopt. Een uitspraak op dit bezwaar wordt in 2023 verwacht.

Een laatste zorg is de helaas niet langer toereikende bijdrage vanuit de Gemeente Den Haag voor het onderhoud aan het pand. De laatste verbouwing is ca 10 jaar geleden en steeds vaker wordt klein en groot onderhoud noodzakelijk. De bijdrage van 42K vanuit de Gemeente dekt inmiddels nog maar nét de gemiddelde jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud (zoals begroot in het MJOP) worden. Het jaarlijks contractueel onderhoud beslaat daarnaast inmiddels ruim 30K en zal door prijsstijgingen groeien naar 35 a 40K. Dit laatste bedrag komen we dus jaarlijks tekort op de noodzakelijk onderhoudsuitgaven. We pleiten voor een aanpassing van het onderhoudsbudget naar het benodigd niveau conform het MJOP. We denken dat de gemeente Den Haag hiermee ook zichzelf een plezier doet, aangezien het uitstellen van onderhoud de gemiddelde kosten op langere termijn alleen maar zal verhogen.

Stichting Korzo is solvabel en liquide.

korzo.nl

Den Haag

Korzo